

YÜZ BASAMAK

Abdulkadir es-Sufi'nin "The Hundred Steps" adıyla İngiltere'de Diwan Press tarafından yayınlanan bu eserini İngilizce aslından Yusuf Tatlısu dilimize çevirmiş, Yeryüzü Yayınları "Yüz Basamak" adıyla 1982 yılında yayınlamıştır.

TASAVVUF ~ 1

Sufizm, Sultan'a yapılan yolculuğun ilmidir.

Kabul edilen çözülemeye göre suftan, yünden gelir. Şeyh Hasan Basri şöyle demiştir: "Bedir ashabından kırk kişi gördüm, hepsi yün giymişlerdi." Bu, sufi - tasavvef - yüne büründü demektir; İslam'ın yolunu dille ve kitaptan öğrenmeyle tasdik edenlerinkinden farklıdır. Kadim yola, Mutlak Hakikat'in doğrudan yaşandığı asli yola girmektir bu.

Cüneyd dedi: "Sufi toprak gibidir, üzerine gübre serpilir ama içinden güller biter." Yine dedi ki: "Sufi, masumu da, mücrimi de besleyen toprak, herşeyi örten sema, her şeyi yıkayan yağmur gibidir."

Sufi evrenseldir. Evrenin Hakikatinin berrak bir tecellisine yer açabilmek için nefsinin izlerini azaltmış, yok etmiştir. Kozmosu sarıp sarmalamış, silip öteye geçmiştir. Sufi "Allah" demiştir, kavrayıncaya kadar. Bütün erkek ve kadınlar dünyada çocuklar gibi oyundadırlar. Sufinin görevi başlangıçtaki sonu fark etmek, sondaki başlangıcı kabul etmek, vahdete ulaşmaktır. Zahirdeki zıtlıklar aynı kabulle karşılandığında, an "hal" olduğunda ve kalp doluda da boşta da sükûnetini koruduğunda, bunu nur üstüne nur kabul ettiğinde yün hırkaya bürülü kişi aynı zamanda şeref hırkasını giymiş ve kemâle ermiştir.

İmam şunu da söyledi: "Eğer tasavvuftan daha büyük bir ilim olduğunu bilseydim, ona sürünerek de olsa giderdim."

ŞERİAT ~ 2

Şeyh'ül Ekber, «Hakikate şeriatın söylediğinden başka bir yol yoktur,» dedi. İslam şeriatı Allah'tan başka ilah olmadığını ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğunu tasdik etmektir. Günde beş vakit namaz kılmaktır. Ramazan ayı boyunca oruç tutmaktır. Malının zekatını vermektir. Eğer imkanı varsa Hacca, Allah'ın Münezzeh Evi'ne gitmek ve Arafat'ta vakfe yapmaktır. Şeriat bunların üzerine temellendirilmiştir.

Şeriata uyan kişi, Kur'anî buyruklarda belirtilen geniş ahlakî ölçüler ve Muhammed sallallahü aleyhi vesellem'in yaşama biçimi olan sünnet çerçevesinde yaşamayı seçmiş demektir. Şeriatı kabul etmiş olmak; insan denilen mahlukun sınırlı olduğunu, bir bedende bulunduğunu ve böylece fiziksel dünyadaki tüm bedenler gibi, verilen belirli yasalara uyduğunu derinlemesine kavramış olmaktır. Hayatın işleyişinde zorlama yoktur, bunun için şeriata «örgütlenmiş bir din» denilemez; hayır; bu, insanın, aydınlanmanın suyunu içmek üzere kendi kaynağına, hayatının kaynağına ulaşıncaya kadar bilgisini derinleştirmek için benimsediği, kendi seçtiği hayat tarzıdır.

Bu yüzden şeriat, varoluşun her kademesinde işlerlik gösteren biyolojik yasalara dikkat çeker. Nitekim, inkar edenlerin, kafirlerin de herşeye rağmen kendi şeriatlerini izlediklerini gözleriz. Herkes bir şeriat tutar, uydurulmuş da olsa hepsinin bir işlevi vardır. Bizim şeriatımız herşeyiyle rahmettir. Onları ise her zaman zalimdir, baskıcıdır, daraltıcıdır. Bizimki milyonlarca insanın sevgilisi, Yaratılmışların En Mükemmeli vasıtasıyla gelendir. Onları, ıssız kuruntuların karanlık gölgesidir.

TARİKAT ~ 3

Yol, iki karşıtlık arasında, şeriat ve hakikat arasında uzanır. Zahiriyle tanımlanabilir ve batıniyle tasdik edilir. Şeriatın İslam olarak adlandırılışı gibi, tarikat da îman -kabulleniş- olarak adlandırılabilir, îman kabul edıştır, İman Allah'ın, Kitaplarının, Elçilerinin, Meleklerinin, Son Gün'ün, Mizan'ın, Kader'in kabulüdür. Olaylardaki yaratılışsal gerçekliklerden görünendeki kişisel kozmik manzaraya kadar, tüm kozmik manzaranın batınıleştirilmesidir. Bütün bunlar varoluşun ikili (dual) tabiatını ve onun tevhid sırrının anlamlarını açıklıyor ve yorumluyor.

Tarikat alelade varoluşun güvenli konumundan arayışın tekinsiz varoluşuna geçiştir..Bu, kişinin hayatını anlamlı kılan özel tasarımlarından, yani aileden vazgeçmesidir. Allah celle celalühü, bunun bir tuzak olduğunu ikaz etmiştir. Bu ikaz, toplumun sunduğu hedefin terki anlamına gelir. Toplumun sunduğu hedef yine toplumun kendisidir ve vadettiği şey de topluma kulluktan ötürü ödülüdür. Arayışı göze alan kimsenin ödülü hayatın sonunda değil Görünmez'de ve ölümden sonradır. Bu, hayatı hedefleştiren şöhret ve başarı tasarımlarını terketmek demektir, çünkü nefis, "arayıcı" (mürid) için bir düşmandır. Yani nefis, saf ruhun nurlu hakikatine dönüşünceye kadar bir düşmandır.

Şeriat boyun eğmektir. Tarikat teslimiyettir. Hakikat galibiyettir.

HAKİKAT ~ 4

Hakikat, gerçekler, arayıcının kalbine akan bilginin iç parıltılarıdır. Şeriatın duyuların alanı oluşu gibi, hakikat de anlamların alanıdır. Biri nasıl zahir'in ilmi ise öteki de bâtın'ın ilmidir. Bunu müşahade etmenin, insan olma, ölümlü olma, zaman - içi bir yaratık olma gerçeğine boyun eğmekten başka yolu yoktur. Şeriata bir kez boyun eğildi mi, Yol'daki arayıcı yokluktan gelip yokluğa gittiğini anlar. Zaman dardır. Kaçırılmamalıdır. Kestirmeden git! Bu dünyada herşey görünürdedir ama insanlar her yerde kör. Dünya nimetlerinin insanlara doyum getirmediğini görmeye katlanamıyorlar. Doyumun hayal aleminde aranması gerektiği söylenmiyor; öteki dünyada, ölüm sonrasında aranması gerektiği söyleniyor. Burası eylem (ameller) kuşağıdır. Kamil insanlık statüsüne ulaşmak, kuralları yıkmadan mümkün değildir. Kuralların yıkılması denilen şey Yol'dur. Meyveleri şehadet ve aydınlanmadır. Ne var ki bunlar, duyumda ölüm - sonrası'na aittir. Bunun için, mana aleminde görüm'e ulaşmak demek, duyumsal ölümden önce mananın ölümüyle ölmektir. «Ölmeden önce ölünüz,»der ünlü hadis... "Kendinizi kabir sakinleri gibi kılınız,» benzeri buyruklar Sahih'te birçok kez tekrarlanır. Bu, hayattan vazgeçmeyi değil, büyük bilgiye ulaşmak için amel gerektiğini öğretir ve hikmeti de budur.

Eğer hakikati arzu ediyorsanız, artık hayatınız asla eskisi gibi olamaz, «İnsan uykudadır, öldüğünde uyanır!» Hakikat uyanıştır, ihsan.

EDEB ~ 5

Edeb, ruhsal incelik, içtenlikli iyi davranışlardır. Edeb içtenliği, o da alçakgönüllülüğü ifade eder. Çünkü kişi eğer davranışlarından haberdarsa, o zaman bencilliğiyle güdülmekte ve kendiliğinden [zorlamasız] davranış melekesinden yoksun bulunmaktadır.

Edeb, dünyada hemen hemen imkansızdır. «Doğru davranışlar» dünyada yaşanır. Edeb halk çevresinde gösterilir. İnsan bir kez halkın korunmuş çevresine girdi mi, bir güven ortamına girmiş olur. Artık edeb, sizin için bir görev olur. Nefs'i -zaviyede, halkada, Allah'ın kulları arasında, Şeyh'in önünde- köşeye sıkıştırmışmızdır. Bu, edeb ortamıdır.

Yol, edebden başka bir şey değildir.

Yabancıya ve konuğa gösterilen bir edeb vardır. Fukaraya gösterilen bir edeb vardır. Soyluya ve seçkine gösterilen bir edeb vardır. Şeyh'e gösterilen bir edeb vardır. Edebin kemale ermesi, kendinize gösterdiğiniz edeb iledir.

İlkinde, varışta ve ayrılıştta gösterilen cömertlik ve sunulan armağanlarla ulaşılır, ikincisi tercihle belli olur. Elindekilerde ve aldıklarında, kendinden önce kardeşini tercih etmelisin. Sonraki hizmetle, beklemekle, sabırla ve dinlemekle olur. Sonraki, Şeyhinin istediğini sen istiyormuşsun gibi istemendir. Sonuncusu, ilk aşamada deliler gibi

dövünmemen, öfkelenmemen ve bağırip çağırıp çağırılmamandır. Orta aşamada aşırı keder ve neş'eden kaçınmandır. Son aşamada ise Hakikat'in Huzurunda olmanın hazzıyla hepsini unutmandır.

İSTİKAMET ~ 6

İstikamet, dosdoğru olmaktır. Tanımı, Peygamber'in sünnetini - sözlerini, amellerini ve hallerini - onlar hakkındaki bilginize ve onları izleme yetinize göre uygulamaya koymaktır. Unutmayın: Onun ayak izlerinin tozunu izlemek hepimizin boynunun borcu olduğu halde, hiç kimse onun marifet ve berekât makamına ulaşamaz.

İstikamet, yükümlülükleri yerine getiren 'birinin kişiliğine bürünmektir. Abdest alıp namaz kıldıklarında, oruç tutup sadaka verdiklerinde, ariflerin arasında dolaştıklarında, Allah'ın Evi'ni ziyaret ettiklerinde ve Ravza'da oturduklarında bu amelleri işleyenlerin rengine bürünürler. Bu amellerle kemikler bile nurlanır. Bu hallerle, bu dostlarla yaşadığında kalbin kendisi aydınlanır.

Dünyayı sevenler zahiren genişken, bu, dar olmak gibi görünebilir; gelin görün ki, istikamet üzere olanlar batın'da genişken dünya halkı ne kadar dardır. Aldatıcı özgürlüklerin insanları dışarıdan bakıldığında ışıltılı, içerdeyse kasvetli olduğu halde; istikamet üzere olanlar, görünüşte karanlık ama içte pırl pırlırlırlar. İstikametten dinginlik, sınır tanımayan davranıştansa dehşet doğar. Biri. Akli başındalıktır, öteki delilik...

SÜLÜK ~ 7

Sülûk, yol almanın tüm iç öğelerinin ilmidir. Sülûk, yüreği kıpırdadığında, içinde aşk uyandığında ve mahlûkatın merkezinde aşk rüzgarlarıyla hasret fırtınaları hüküm sürmeye başladığında, kendini delilikten korumak için sırtını hikmete dayamandır. Dünya ve dünyanın kapsadığı herşey arayıcı için bir azap ve bir imtihan halini aldığı zaman, yoldaki kişiyi hikmete ulaştıran; böylece, yüz geri etmenin baştan çıkarıcılığına karşı zorunlu bazı sınırlamalar koymak gerektiği ve yiğitçe davranmak mümkün olduğu zaman onu sulara gömülmeğe kurtaran sülûktür.

Süluk, meczub (Allah'ın delisi) olmaksızın cazibenin meyvelerinden faydalanmayı mümkün kılar; böylece cazibe gerçekleşebilir -zira o kaçınılmazdır- ama faydasız cazibeden kaçınılmış olur. Demek ki, insan bir makama mahkum olmadan müşahadeye ulaşabilir.

Yolumuz salık/mezsub olmak, yani sülûk sonunda cezbeye ulaşmaktır. Dıştan (zahiren) aklıbaşında ve içten (batınen) Allah delisi, dıştan dengeli, ayık, içten sarhoş...

Süluk, zahiren kötü sözleri iyi sözlerle, kötü davranışları iyi davranışlarla, kötü niyetleri iyi niyetlerle, doğru konuşana, doğru davranana ve doğru niyet edene kadar değiştirmektir. Salikin işareti elinden ve dilinden emin olunması, kanıtı ise salikin kendi elinden ve dilinden emin olmasıdır.

Süluk, kişiye usulün hazmedilmesiyle halden makama yükselmeyi ve makamı da Esirgeyici Rabbin ileriki armağanlarının umuduyla bırakmayı sağlar. Sülûkun şartı, onu başka arayıcılar için de doğrulamak üzere geri dönmek ve Hakikat'in dilinden olandan başkasını iddia etmekten kaçınmaktır.

YAKİN ~ 8

Yakîn, kesinlik. Üç mertebesi vardır:

1) İlm el-yakîn - kesinliğin bilgisi.

2) Ayn el-yakîn - kesinliğin kaynağı.

3) Hakk el-yakîn - kesinliğin hakikati.

Bunlar üç başlangıç unsurunun -şariat, tarikat, hakikat- derinleşmesi olarak düşünülebilir. Şimdi kavramdan daha ileri bir dereceye, yaşanılana geçmiş bulunuyoruz. İman, İslam ve İhsan'a birer teklif olarak değil, doğrudan hayat tecrübelerinin mertebeleri olarak bakmaya hazırlanmış durumdayız. İlki, Haber'i ve Haberci'yi (Peygamber'i) kabul edebilme yeteneğidir. Bu, kişinin gerçek haberciyi bulup ona güvenme yeteneğinde beliren insanlık vasfının temelidir. Bir başka doğruya güven, kendine olan güven'in aynadaki yansımından başka birşey değildir. Bu, yaratılışın ve böylece bizzat kendi ihlâsının teyidinde götürür.

İkincisi, ilerdeki gelişmeler için hayati bir önem taşır. Kendi batıniyyetinizi yine kendiniz teyid etmelisiniz. İmtihan zamanı ve yola düşme bölgesidir bu bölge. Çünkü insan aciz, orta ise zordur. Cesaretli olan için kozmik semavi hakikatlerin bir iç teyidinde ve böylece (bozulan bir nesnede, bedende ikamet eden bir bölgeye değil) bir Nur olan ben'in değişmez cevher - öz'üne ulaşmak vardır. Son, Hakk'el - yakîn'dir, kesinliğin hakikati. Nedir bu? Kur'an, bunun ölüm olduğunu söylüyor. Mânâda ölümle öl ve yakîne bu hayatta iken kavuş.

Mahmudabad rajasi, bunu şöyle açıklıyor:

"Sana ormanda yangın olduğu söylenmiştir.
Ormandaki yangına varır ve görürsün.
Sen ormandaki yangınsındır."

FAKİR ~ 9

Behlül velisi "Fukara bir demet dikendir." demiştir. Şeyh Ebu Medyen de şöyle demiştir: "Hayatın zevki yalnızca fukara'nın dostluğundadır. Onlar sultandılar, üstadlılar, şehzadedirler. Fakîr, bu dünyanın peşinde boş yere koşmaktan yüz çevirerek, Hakikat'i yani kendi varoluşunun sırrını soruşturmaya başlayandır. Bu arayışın ilk şartı, bu ilmi elde etmek isteyenlerle dostluktur.

Bu insanlardan olmak, onlarla güç anlarında birlikte olmak ve onların hoşnutluğunu kazanmak demektir. Fakîr, başlangıçta fukaranın hatalarını görür. Meşhur hadiste dendiği gibi, onların kendisine bir ayna olduğunu öğrendiğinde onlarla cedelleşmeyi bırakır ve kalbinde Allah âşıklarına karşı bir sevgi çiçeklenmeye başlar. Bütün bunlarla şeyh'e yaklaşır.

Fakîr, Allah'ta yoksuldur ve yoksulluğun içinde Allah ona yeter.

Fakîr, kendi nefs'ine karşı savaşı seçmiştir. Bu yüzden yolculuğunun en güç kısmına başlamıştır. Bu yolculukta başarı bile tehlikelidir, çünkü iyi niteliklere kavuşmaktan memnun olmak (ucub) bir hatadır. Bundan kaçış yoktur. Daha önce zahiri normları kırdığı gibi, şimdi de batini normları kırmalıdır. Yanlış ameller gitmiştir. Yerlerini doğru ameller almalıdır. Niyetler için de öyle. Bununla birlikte fakîr, amacın ahlâk olduğu düşüncesinden kendini korumalıdır. Gözden kaçırmayın; hedef, her an diri olan Rabbin doğrudan müşahadesidir.

TEVBE ~ 10

Tevbe -yanlış davranışlardan dönüş. Başlangıcı, nefs'in ruha dönüştürülme sürecidir. Ortası, yanlış niteliklerden doğru olanlara dönmektir. Sonu, mahlûk olmaktan Hakikat'in tecellisinde erimeye dönmektir.

Tevbe eylemi, sünnet olan şu niyazın yüze kere tekrarlanmasıyla teyid edilir:

Estağfirullah!

Süfyan es-Sevri, "Hakiki tevbenin dört alâmeti vardır: killet, illet, zillet, gurbet" demiştir. Yani (nefsin gücünde) azalma, acz, tevazu, (yanlış olandan) uzaklaşma.

Tevbe, fakîr için, nefsiyle mücadeleye girişinin ilk iç işaretidir. Fakîr kendisinde hata bulmayıp başkalarında hata bulmayı sürdürdükçe onun için yolculuk henüz başlamamış demektir. Tevbede yanlış davranışlarla ilk mücadele büyük bir zaferdir.

Avam (halk) yanlışlıklar için tevbe eder, havass (seçkinler) doğru amelleri ve onların övülmesinden ötürü... ve ehassu'l - havass (seçkinlerin seçilmişleri) de bir an Allah'tan gafil kalmalarından ötürü tevbe ederler.

Yol'un alâmetleri, tevbenin mükâfatlarının görülmesidir. Bunlar, arayıcının yola girmesini, kemâl ehlinin de Rahim olan Rabbin başışına kavuşmasını sağlarlar.

VERÂ ~ 11

Verâ, titizlik. En aşağı derecesinde, haram ve şüpheli olan şeylerden kaçınmaktır. Orta derecesinde, şüpheli olandan bereket getireceği kesin olana gitmek, kalbi gölgeleyebilecek herşeyden sakınmaktır. En yüksek derecesinde, Allah arzusundan başka arzulardan geri durmaktır.

Hasan Basri'ye sormuşlardı: "Dinin (ve onu hayata hâkim kılmanın) mihveri nedir?" Cevap verdi: "Verâ."

Eğer kendi davranışlarını tenkidde titiz ve başkalarını değerlendirmede cömertsen, bu, başkalarını değerlendirmede titiz ve kendi davranışların konusunda gevşek davranmandan iyidir.

Fakîr, kendi titizliği üzerinde düşünmekten, ya da bu titizlik içinde gevşemekten, duraklamaktan sakınmalı; bunun kendisi için bir tuzak olmasından korkmalı. Unutmayınız: öyle insanlar vardır ki, bütün doğru amelleri yaparlar, herşeye dikkat ederler, ama yine de kalpleri taşlaşmıştır.

Verâ eylemi, aydınlanma ve bilgi peşinde koşan nefs'in terkidir. Bu, ödenilmesi gereken bir bedeldir, zorunlu bir vergidir, ama hoşnutlukla ödenmesi gerekir ve unutmaya ki, onda, hem senin hem de başkaları için faydadan başka birşey yoktur. Onun için, onda özdoyum'u haklı gösterecek hiçbir şey yoktur; çünkü senin iyiliğin içindir o. Eğer Verâ'da kalırsan başkaları güven içindedir ama sen değilsindir. Eğer onu bir araç yaparsan, sen emniyettesindir ve başkaları da ibret alırlar.

ZÜHD ~ 12

Zühd, "onsuz yapmak, muhtaç olmamak, yetinmek" demektir. Hadis (İbn Mâce, el-Hakîm, Beyhakî) "Dünyaya rağbet etmeyin, Allah sizi sevecektir. İnsanların ellerindekine rağbet etmeyin, insanlar sizi sevecektir." der.

Sufilerin zühdü, yetinmeleridir. Yetinme, kalpleri bu dünyanın arzularından boşaltmakla olur. Buna yardımcı olan şey, ellerini sadakayla ve cömertce hediyelerle boşaltmalarıdır. Aşırı çilecilik (ascetism) kelimesinin İslam'ın anladığı Zühd'le bir ilgisi yoktur. Zühd, yalnızca ihtiyacının hayali bir ihtiyaç olduğunu anladığında vazgeçmendir.

Zühd, paçavralara bürünüp olabildiğinden de fazla oruç tutmak değildir. Giydiklerini iyi kullanmaya çalışmak ve onları onararak ömrünü uzatmak, tıka-basa doymaktan kaçınmak Zühd'dür. Bu yüzden Zühd, herhangi bir yolla iştahın bastırılması değildir. Aşırı iştahın, nefis artık o şeye ihtiyaç duymayacak noktaya geldiğinde terk edilmesidir.

Nesnelerin zahidi olmak kolaydır. Sözlerin, başkalarının dikkatini çekmenin yahut ünün zahidi olmak daha zordur. Yüceltmekten sakının. Ünden sakının. Yetkili olmaktan sakının. Göze batmaktan sakının. Çoğu zaman bir sultan için zahid olmak bir yoksuldan daha kolaydır. Dikkat!

Gerçek zahid, Rabb'i görmek yerine yaratılanı gören bakıştan sakınır.

Zühd kolaydır, tersi zordur. Yolculuğun insan için zıtların birleştiği yere olduğunu hatırla. Araçlarda takılıp kalma yolcu, yoksa atlar ve seyislerle oturmak zorunda

kalırsın.

TEVEKKÜL ~ 13

Tevekkül. Güvenme, dayanma. Yol'da hızla ilerlemeye hevesli fakîr için bu halin zikri olarak şu telkin edilir:

Hasbünallahu ve ni'mel vekil. Allah bize yeter ve O en iyi Vekil'dir.

İbn Acibe'nin deyişiyle, tevekkülün üç kademesi şunlardır:

1) Anlaşma yapılanla anlaşmayı yapanda olduğu gibidir. İnsan anlaşmayı yapanla nasılsa Allah'la da öyledir; menfaatleri konusunda uyanık ve ilgilidir. 2) Çocukla annesinde olduğu gibidir. Çocuk herşeyi annesinden umar. 3) Ölmüş vücudun, yıkayıcısının ellerinde oluşu gibidir. İlkinde ihtiyaç, ikincisinde bağlanma vardır. Üçüncüsünde ise ne ihtiyaç ne de bağlanma söz konusudur. Sonuncusu nefslere arınmışların makamıdır, yalnızca O'nun kendilerine ne yapacağını görmek için beklerler. Bunlar özgür olanlardır.

Nefsin kötü amellere yönelik kudretini zühdün azaltması gibi, tevekkül de fakîre güç verir. Tevekkül, yolculuğun zor kısmında Allah'tan kuluna gıda, teşvik ve halis aşk ihsanıdır. Fakîrin duraksadığı anın zikridir. Fakîrin vazgeçmeyi dilediği kritik anın zikridir. Fakîrin tökezlediği -kuşkusuz Hakikat'e ulaşmayı hayal etme yanılığına bir an düşmüştür- andaki güvenin zikridir. Eğer başlarsan, bitirirsin. Allah sana yeter. Başlangıçta. Ortada. Sonda.

Güç kazanmak için, içinizden tekrarlayın. İlerlemek için yüksek sesle söyleyin. Tüm kuşku ve vesveseleri yok etmek, en boyun eğmez nefse boyun eğdirmek için, iki yumruğunuzu da masaya vurarak bağıra bağıra zikredin. 73 kez tekrarlayın.

SABIR ~ 14

Sabır. Tahammül, katlanma. Kendisi acı, meyveleri tatlı bir ilaçtır.

İmamımız, sabrın sabırla sabretmek olduğunu söylemiştir.

Öğrenilmesi gereken ilk sabır, başkalarına sabretmektir. Bu en zordur ve eğer bu kazanılırsa büyük bir kazanç ve büyük bir zaferdir. İçinde başkalarını hoş görmenin ve insanların zayıflığı karşısında soylu şefkat niteliğinin tohumlarını taşır.

İkinci sabır, insanın nefesine sabretmesidir. Eğer insan nefesine karşı katı olursa nefis susacaktır. Nefis, bırakın değiştirilmeyi, kendisine sert davranılmaktan bile hoşlanmaz. Sade bir fakîr hatalı davranışlarını bir seferde, çabucak değiştirir. Bilgiççe düşünceleri olan ve tartışan "zeki" biri ise hatayı terk edinceye kadar defalarca tekrarlar. Fakîr, nefse karşı tekrar tekrar üstelemelidir. Eğer sabırlıysa, nefsinin yenmenin yolunu bulacaktır. Bunu yapabilen kestirme yolu bulmuş ve zaferi kesinleştirmiş demektir.

Üçüncü sabır, Allah'ın Takdir'ine sabretmektir. İmam Cüneyd'in de ima ettiği budur. Bu, tevhid öğretisinin gerçek çekirdeğine sarılmaktır. Bu yalnızca zorluk ve acılara karşı değildir, böylesi mümkün ve hatta kolay bile olabilir. Asıl zor ve hayati olan, hadiseler âleminde sabırlı olmaktır. "Allah bir şey ister, sen bir şey istersin. Senin istediğin Allah'ın istediği değildir, ama bil ki, Allah'ın istediği mutlaka olacak olandır." Sabrın kemâli, her an Allah'ın istediğini istemektir.

ŞÜKÜR ~ 15

Şükür, teşekkür etme, bir bilgi ve bir teşviktir. Seni hayatının kaynağından haberdar eder ve sana O'nun duaların kabul edicisi olduğunu hatırlatır.

Şükürün ilk derecesi dille yapılanıdır ki, buna zikir denir.

İkinci derecesi bütün bedenle Allah'a, hem buyurduğu üzere hem de O'nun yaratıklarına yardımcı olmak suretiyle şükretmektir. Üçüncü derecesi kalple şükürdür; Rabbaniyet'in Tecellisi'ne şükür.

Şükür, kulun görevidir. Bize göre şükür, önünde Hamd olmadıkça dile getirilmemelidir. Çünkü Hamd ve övgü tümüyle Allah'a aittir. Hamd O'nundur ve kulun onda katkısı yoktur. Bu yüzden, tümüyle kuldan gelen bir şeyden önce, içinde kuldan hiçbir şey bulunmayan bir şeyi Allah'a sunmak daha uygundur. Eğer dua edilmişse, O'ndan gelecek cevabı Şükür izler. Hiçbir niyaz olmamışsa, kul istemeden vermiştir.

Böylece şükürün zikri her zaman Hamd ile başlar. 100 kez tekrarlanmalıdır.

Elhamdülillâhi ve's-şükrü lillâh.

TAKVÂ ~ 16

"Yüce ve Azîm olan Allah'dan başkasında güç ve kudret yoktur."

Şeyh İbn Acîbe şunu demiştir: "Takvânın ilk derecesi kişinin kendini kötü davranışlardan sakınmasıdır. İkincisi, hataların terk edilmesi, üçüncüsü ise Görünmeyenin Bilicisi'nin Huzuruna çekilmek (O'nunla başbaşa kalabilmek) için Allah'tan başka herşeyden (Masiva'dan) yüz çevirmektir.

Şöyle denilebilir: Takvânın başı, şeriatin ahlaki kurallarını bağrına basmaktır; ortası Allah'ın insana ihsan ettiği -bu yüzden de geliştirilip mükemmelleştirilmesi insanın dünyaya müdahalesinin sınırını oluşturan- nefsin kökten kabulüdür. O zaman takvânın sonunun da nefis dairesinin merkezine ya da özüne ulaşmak olduğu söylenebilir. Böylece takvânın sonu, halvetten, çekilmeden, derin iç tefekkürden, zatının ve sıfatlarının Nurlarını müşahade etmenin zevkinden başka bir şey değildir.

İnsanı bir münzevi ya da dünyada oynayacak rolü olmayan biri yapmak değil bu. Tam tersine... Attığı ok hedefi bulur. Takvâ adamı konuştuğunda sözü dinlenir, bir şey yaptığında taklid edilir ve ortaya çıktığında çevresi aydınlanır. Takvâ adamında mahlûkat korkusu yoktur, bu yüzden dünya ona aittir ve unsurları onun gönüllü hizmetkârlarıdır. Bütün korkusu Allah'tan, Ulu olandan, işleri yönlendiren ve herşeye Kadir olandandır. Yolculuk için şu zikir özellikle telkin edilir. Eylem gerektiren ve savaş gibi pek çok insanı ilgilendiren işlerde en uygun zikirdir:

Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l aliyi'l - azîm.

İHLÂS ~ 17

İhlâs, saf ve bozulmamış içtenlik. Muhlis, görünüşü her zaman Rabbiyle yüzyüzeymişçesine olandır.

Tanımı, İhlâs suresinin kendisidir: "De ki, O Allah'tır, bir tektir. O Allah'tır, Sameddir. Doğurmamıştır, doğurulmamıştır O. Hiçbir şey O'nun dengi (ve benzeri) değildir." İşte Hakk'ın dilinden Allah'ın tanımı. Bu tanımda kul katkısı hiçbir şey yok. Onda yalnızca Allah var.

Fakîr bir kez, insan denen yaratığın bu engin iç boyutları taşıdığını idrak edebilme noktasına ulaştı mı; artık bir zamane çocuğu değil ama Zaman'ın kendisinin bir eri olduğunu anladı mı; sahip olduğu akıldan ötürü sınırsız bir

halin kendisine bağışlandığını kavradı mı; artık, gerçek nefsinin muhlis olması gerektiğini bilir.

Bu duruma ulaşmanın en kestirme yolu, İhlâs suresini sürekli tekrar etmek ve muazzam anlamı üzerinde derin derin düşünmekten başka bir şey değildir. Okuyun onu: 3 kez, 111 kez, 1000 kez.

Bismillâhir - Rahmânir - Rahîm.

Kul huwallâhu Ehad. Allâhüs-Samed. Lem yelid ve Lem yuled. Ve lem yekün lehu küfüven Ehad.

SİDK ~ 18

Sadıklar, tevhid ehlinin en yüksek rütbelileridir. Onların altında mukarrebun vardır. Sadık doğrudur, içtendir. Sıdk doğruluktur, içtenliktir. İçten olan insan her türlü ikiyüzlülük ve tavizi ortadan kaldırır. Aydınlık, arı ve bozulamaz biridir o.

Sıdk insanının kokusu temizlikten ya da hoş rayihalardan değil, doğrudan doğruya Huzur Bahçesi'nden gelir. Karşılaştığında böyle bir adamı tanı. Huzurunda otur. Kılavuzluk ve öğüt olarak ne verirse al. Gözlerini eğ. Tartışma. Bilgini sergilemeye kalkışma. Sende olan, ona verilenin yanında hiçtir. Bu bir lütuftur. (Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun) Rasul, Ebu Bekir'den söz ederken, onun, yaptığı herhangi bir işten ötürü değil, "gönlüne Allah'ın yerleştirdiği bir şey"le ashâbının en başta geleni olduğunu söylemiştir.

Zahiri işaretleri Allah'a, Rasul'e, Kitaplara, Meleklerle, Kıyamet Günü'ne, Mizan'a ve Kader'e peşinen iman etmektir. Bu diğer insanlara da peşin bir güvene yol açar. Bu da giderek güçlü dostluklar doğurur ve soylu bir cemaat oluşturur. Sadık'ın arkadaşlığı tefekkür ve şehadet için mükemmel bir ortamdır. En ulu niteliklerden payınızı arttırmanın zikri, Allah'a ve O'nun uçsuz bucaksız Kudretine boyun eğmenin zikridir. Bu makamı özleyen hep dilinde olmalıdır bu zikir.

Tebârekallah.

MÜRİD ~ 19

Efendimiz, Şeyh el - Kamil, Seyyidi Muhammed İbn el -Habib şöyle demiştir:

«Mürid, irade'den gelir ve ihlas'a dayanır. Mürid'in hakiki anlamı, kendi iradesinden soyunan ve Allah'ın kendisi için istediğini isteyendir. Bu da Allah'a, o şanı büyük olana ibadet etmekle olur. Çünkü O, "İnsanları ve cinleri yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım," buyurmuştur. Mürid - içerde nefis ve şeytanın sözü geçtiğinden - nefsinin disiplin altına almada zayıf düştüğünde kendini Şeyh'in iradesine ve O'nun gücünün korumasına bırakır. Buna karşılık O da, Allah'ın izni ve bağışıyla etkili olan himmeti ve sözleriyle müridine, Allah'a itaat ve ibadet etmesinde yardımcı olur. Böylece bir mürid, zamanın şeyhlerinden hangisi kendisine uygunsa O'na bağlanmalıdır.

Seyyidi Abdülvahid İbn Aşir şöyle der: «Mürid, onu yolculukta tehlikelerden koruyan ve nasıl davranılacağını bilen bir şeyhten ayrılmaz. Mürid, şeyhi gördüğünde Allah'ı hatırlar ve sonra Şeyh o kulu Mevla'sına yönelir.»

İbn Ataullah, Allah O'ndan hoşnut olsun, Hikem'inde «Hali seni değiştirmeyen ve konuşması seni Allah'a yöneltmeyenle birlikte olma ! » demektedir.

Makamın yükselmesi ve sohbetin yol göstericiliği bu beraberliğin sonuçlarıdır. Demek ki, kim onunla birlikte olmakla böyle bir hali bulamazsa, onu Allah'a havale etsin ve bu tanıma uyan birini arasın. Mürid kendi içtenliği ve sebatının gücüne göre bir Efendi[=Mürşid] kazanacaktır. Yardımı istenecek olan Allah'tır.

UBÛDİYET ~ 20

Ubûdiyet: kulluk. Derkavi'lere göre, üç mertebesi vardır:

- 1) İbadet. Bu, kulun bütün kulluk görevlerinde Rabbine karşı yükümlülüklerini kapsayan yalın itaat alanıdır.
- 2) Ubûdiyet. Bu, kulluktur. Burada itaat, Rabb'a hizmetin hazzıyla nurlanmıştır. İtaat davranışı edeble, yani derin manevi incelikleri gözetmekle olur. Bunda zorunlu amellerden zevk alma ve bunların teyidi vardır. Farz olanın ötesine geçerek teheccüd namazı [gece namazı] kılmak, fazladan oruç tutmak, sadaka ve benzeri ibadetlerin istenerek fazlaştırılması vardır.
- 3) Ubûdet. Bu, katıksız "kendini veriş"tir. Şeyh İbn Acibe bunu kendiliğinden gelen özgürlükle özdeşlik olarak tanımlamıştır.

Bu üç tabire ulaşıncı, Yakîn kavramında sözkonusu ettiğimiz üçlünün [şeriat - tarikat - hakikat üçlüsünün] daha da derinleştiğini görebiliriz; böylece daha derin bir Yakîn kavramına ulaşmış oluyoruz.

Burada, henüz bir iç mesele durumunda bulunan inancın arayıcının varoluşsal tabiatında yaşar hale dönüşmesi görülür. Fakîr, mürid olmanın sorumluluklarını yüklenmiş ve şunu iyice anlamıştır: Yol'da bütün herşey, kendisinin hedefe varma konusunda beslediği tutkuya bağlıdır. Amel olmadan birşey olmaz. Arayıcının amelleri yukarıda anlatılmıştır. İlkine, yükümlülükler hayatın olağan bir parçası haline getirildiğinde ulaşılır. İkincisine, abdest almak kişiye tad vermeye başladığında, üçüncüsüne de namaz gözlerin nuru ve dünyada en çok sevilen şey haline geldiğinde ulaşılır.

ZİKİR ~ 21

Zikir, Allah'ı anmak, beşerin en büyük melekesidir. Üç mertebesi vardır. Avam için dilin zikridir. Seçkinler için kalbin zikridir. Seçkinlerin seçilmişleri için sırr'ın, gizlinin zikridir; ilki, herkesçe bilinir, ikincisi, uyanıklıkla yapılan ve bu suretle Mevla'nın huzurunda kalbi istiğrak alanı kılan zikirdir. Sonuncusu dehşetli bir iştir. Onda dil susar, kalp durur.

İlki, yokluk zamiri Hüve'nin zikridir, ikincisi, varlığın zamiri Ente'nin zikridir, Üçüncüsü, tevhidin zamiri Ene'nin zikridir.

Birinci mertebeden ikinciye geçiş, - ritmik sallanışlar gibi - bazı bedenî davranışlardan, ani haykırışlardan, ayağa fırlamalardan belli olur. İkinci mertebeden sonuncusuna geçişin alameti ise uzuvlardaki uyuşma ve dildeki suskunluktur; böylece zikir "kaybolur". Üstadım, Saki, Şeyh el-Fevterî bunun için şunları söylemişti: «Ne harika şey! Sen zikri arıyordun, zikir de seni arıyordu!»

Hikem'de deniliyor ki: «Zikirde Allah'ın Huzur'unu duyumsayamıyorum diye zikri terketme! O'nun zikrini unutman zikirde O'nu unutmandan daha kötüdür. Herhalde o seni, unutkanlığın zikrinden uyanıklığın zikrine, uyanıklığın zikrinden Huzur'un zikrine, Huzur'un zikrinden içinde zikredilenden başkası olmayana götürür. Ve bu, Allah için güç değildir.»

Allah'a doğru yolculuk için gerekli üç şey vardır. Zikir bunlardan ilkidir.

FİKİR ~ 22

Fikir. Düşünme. Şeyh ibn Ataullah, Hikem'inde şöyle der:

«Fikir kalbin gaybîlik alanında yolculuğudur. Fikir kalbin ışığıdır, söndüğünde kalbin de aydınlığı kalmaz. Fikir iki türdür: teyidin ve imanın fikri, müşahadenin ve tecellînin fikri; ilki imtihanı çekenler için, ikincisi de tecellî ve basiretin ruyet ve iç müşahade ehli içindir.»

«Ufukta ve nefis'te ayetler var.» Öyleyse ilk fikir yaratılışta Allah'ın birliğini tanımak ve alemde Buyruğu bilmektir. İkinci fikir, insanın özünü, uzuvlarının büyüklüğünü, melekelerin sıralanışını, iç uyanıklığını (vukuf) «Ben»in ulaşılamazlığını dikkatle düşünmektir. Üçüncü fikir, murakabenin, gözlemlemenin en derin evresinde, halvette yer alır. Burada O'nu görmemizin imkansız oluşu gerçeği karşısında, O'nun bizi görüyor oluşunun şiddetiyle, gözlemcinin bulunduğu yer eriyip gider.

Zikir duyumsaldır, fikir anlamdır. Zikir zahiridir; fikir batınıdır. Allah'a doğru yolculuk için üç şey zorunludur. Fikir bunlardan ikincisidir.

HİMMET ~ 23

Allah'a doğru yolculuk için gerekli üç şey var; himmet bunlardan üçüncüsüdür. Şeyh ibn el - Habib ,ünlü Divan'ında «Kimde zikir, fikir ve himmet varsa, o her an masivanın ötesine yükselir. O kişi, istediğinden fazla marifete kavuşacak ve varoluşun sırlarını hızla kavrayacaktır." der.

Şunları da söylesin: «Himmetini arzu ve hasreti ve Ebedî olandan azına razı olma!» Ve şöyle der: "Ah dostum, himmet malik olunacak bir mülkiyettir;eğer bütün ariflerin amaçladığını arzuluyorsan onu aramaya başlayabilirsin.»

Himmet, yüksek bir gayeye ulaşma arzusu, Şeyh'ül Ekber tarafından şöyle tanımlanmıştır: «Kalbin tutkuyla özgür kılınmasına denir. Müridin içtenliğinin başlamasıdır. Bütün himmet, tutkunun artırılmasıdır.»

Şeyh ibn el-Habib ondan «himmət bineği» olarak söz etmektedir, çünkü Yol'u himmetle alırsın. Arayıcıyı, önce bir kılavuz aramak ve sonra da sanatın temelini ele geçirmek üzere harekete geçiren kalbin dürtüsüdür himmet.Sonra uygulamada bir kez başarıya ulaştı mı, aracı amaçla karıştırdığı için, arayıcının kalbine bir uyusukluk yerleşir.Yolculuğun zor olan orta kısmında arayıcıyı harekete geçiren yine himmettir. Yol'un ortasında hatırlanmalıdır ki , o anda himmet olan şey daha sonra kökünden değişecektir. Çünkü sonunda şahadet şarabı ve Maşuk'un kutlaması için huzura kabul arzusundan başka bir tutku kalmayacaktır.

Başlangıcında, ilimleri elde etmek için arzudur. Ortasında, doğrudan müşahadeye ulaşma arzusudur.Sonunda müşahadeden de daha ileri marifetlerle ödüllendirilme ve Rabb'in temasında erime arzusudur.

NEFS ~ 24

Bu üçlü, marifetteki bütünlüğü çerçevesinde insan denilen yaratığı tanımlar. Beşer hayvanının ilk deneyim düzeyi nefis düzeyidir. Nefsin bilinmesi yolculuk için gerekli temel şarttır. Onsuzsanız -yani mecnun (deli) iseniz- başlayamazsınız. [Ayağınızı basacağınız] işe yarar bir deneyim merkezi olmadığı sürece, kendini tanıma sürecinde bu merkezin kaydırılıp silinmesi sözkonusu olamaz.

Şeyh'ül Ekber, Nefs'i «kulun niteliklerinden doğan şey» olarak tanımlıyor. Böylece nefis, bizzat kendisini özgürleştireceğini sandığı unsurların (eylemlerin) kafesine kapatılmıştır. Nefs birşeyler yaptıkça, yanılısamaya dayanan bir süreklilik ve tarih inşa eder kendine. Olup-biten herşey, benlik mitos'unu pekiştirir.

Şeyh el-Kamil'in nefsteki herşeyin korkunç olduğunu söylemesinin nedeni budur, iyi bir nefis koterilabileceğini tasarlamak abes olur. Bu kötü olandan daha dehşetli bir puttur. Nefs başka putları dikerken kendini deviremeyen büyük puttur, insanın bir şeyhe bağlanmasının nedeni de budur.İşlevi, basit olarak, kişiyi, durmadan kendini yineleyen benliğin aldatmacaların-dan kurtaracak bir benlik aynası olmaktır. Halkın amacı, deneyimleri gerçekleştiren benliği ortadan kaldırmaktır.

Beşerin bir melekesi olan zikir, kalbi artırır ve böylece katı ve donuk nefis inceliyor nurlanır. Zikir ve dostluk bir kez nefse boyun eğdirdi mi, arayıcı, insan denilen yaratığın yerinin görüldüğü gibi olmadığını ayırtedecektir. Ben'in

anlatısal kurgusu yerine doğrudan bir biyolojik kimliğin farkına varacaktır. Bu evrede sözkonusu olan, artık nefis değil, ruhtur.

RUH ~ 25

Ruh. Şeyh'ül Ekber onu «Gayb'ın ilmini kalbe belli bir yönde akıtan olarak tanımlar. Görüyoruz ki her iki durumda da, onları izleyen durumda da deneyim alanı kalptir. Ama şimdi deneyim alanı tarihsel değil doğal biçimde görülmektedir. Artık bir olay-alanı olarak değil bir temaşa perdesi olarak düşünölmektedir. Böylece eski eylem meydanı, temaşa meydanı olmaktadır.

Şeyh ibn el - Habib, Divan'mda şöyle diyor: «Ruhum benimle konuşuyor vo diyor ki: Benim hakikatim Allah'ın nurudur, bu yüzden ondan başkasını görme. Ben bir nur olsaydım O'ndan başkası olacaktım, masiva yokluktur gerçekten. bu yüzden onunla yetinme.»

Bu bir kere göröldü müydü, artık arayıcıya ruhun sırrını bulmak kalıyor. Kendi özgün nefis'ini. Ademî suretini keşfetmelidir.

Bu, marifetin son aşamasıdır ve bu aşamada ruha, bu anlamlara uygun bir başka ad seçmek gerekir. Böylece gördük ki, burada benlik deneyiminin en mahrem ve kişisel alanım tanımlayan bu üçlü aslında daha önce yalnızca kavramlar ve inançlar kalıplarını tanımlayanlardan hiç de farklı değillerdir.

SIR ~ 26

Sir, giz. Bu, benlik alanımın üçüncü tasviridir. Şeyh'ül Ekber'in açık tanımına bakın ve anlayın:

«Denenmiş ve denmiştir ki: bilginin sırrı, onu bilenin marifetine; halin sırrı, Allah'ın onda dilediğinin hikmetine; hakikatin sırrı, işaretin getirdiğine tekabül eder.»

Artık arayıcı, «tarihsel» varoluşun anlamını bulmak için başlayan "otobiyografik" arayışın ortadan kalktığını anlamış olmalıdır. Artık kendini anlatısal bir figür olarak göremez. Bir biyologun organizmayı kendi [doğal] çevresinde incelemesi gibi, o da kendi, doğallığını gözlemekte, incelemekte; halini görmektedir. Kendisinin bilen [bir varlık] olduğunu keşfeder. Bu öyle bir yetidir ki, her an derinleşebilir ve derinleştikçe bir önceki aşamada bildiklerini - safra gibi - bir kenara atması gerekir, işte o zaman, bilgisi başlayınca «hayat»ının bir hedefe vardığı söylenebilir.

Sufi ölümden sonra yaşar. Nefs/evren alanının gittikçe incelen anlamlarını, bağlanmadan tadabilir. Sırrın ilk dairesi etkindir, gösterileni kavrama ve yalnızca Allah için himmete sarılma yetisi gerektirir, ikinci daire edilgendir. Burada bütün rehberler geride bırakılmıştır. Bu bilgiye gözlemlemenin (murakabe) derinliklerinde ulaşılır. Üçüncü daire o kadar incedir ki, Aşıklar Sultanı, Şeyh ibn el-Farid'in kullandığı gibi şifreli bir dil olmadan konuşulamaz. Etken/Edilgen'dir. Tevhidi keşfe dayanır. Buna sırru's-sırr denir. Sırrın sırrı , gizlinin gizlisi... Şeyh'ül Ekber bunu «Allah'ın onunla kuldan ayrıldığı şey» olarak tanımlar.

MÜLK ~ 27

Mülk, katı biçimler âlemi. Tevhid alanını özetleyen üçlünün yanına şimdi varoluşun üç dünyasını -isterseniz Evrendeki üç varoluşçu tarzını diyelim- özetleyen bir üçlü koyuyoruz.

İlk daire mülk'tür. Görünen âlem. Mülk, duyumsal (hiss) ve yanılsama (vehim, illüzyon) olarak yaşanandır. Mülk, doğası gereği, hem katı ve duyumsal, hem de katıksız-uzamsal, yanılsamaya dayanan'dır. Bu şimdi kafirlerin bilimi tarafından teyid ediliyor. Mülkün hayret verici bir biçimde içiçe kenetlenen öz varlığı, zihni açan mana âlemini

birçok insana perdelemektedir; böylece bir gerçeklik âlemi, görünüşte kendi içinde tamamlanmış bir âlem olarak düzenlenmiştir. Gerçek değildir, ama Kur'an'ın diliyle, Hakk'la yaratılmıştır.

Bunu anlamak için onun [insanı bir kafes gibi kuşatan] hapsedici katılığına nüfuz etmeliyiz. Biz de onun içinde ve ondan olduğumuz için, mülk engelini kırılması, benliğin deneyim alanının berhava olmasına yol açabilir. Artık, mülkle yüzyüze olanın nefis olduğunu söyleyebilecek durumdayız. Yaratık nefse, onun [mülkün] içinde ve onunla [mülkle] kalabilir. Mülkü yadsımıyoruz, çünkü Sultan'ın doğrudan delilidir. Arayışımız bizi tekrar bu noktaya getirecektir. Bizim istediğimiz kuşatıcı bir bilgidir. Çünkü biz varoluştaki herşeyin listesini çıkarmaya çalışan ağlanacak haldeki kafir gibi "evreni anlama" peşinde değiliz. Rabia'tul Adeviyye'nin dediği gibi, "Bahçeyi değil Bahçıvanı arayın."

İdrak melekesini kullanarak mülkteki herşeyin şifrelenmiş anlamlar olduğunu anlıyoruz, bu da benliği bir sonraki âleme götürür. Mülk'ün sınırları, kavramların ve düşünce biçimlerinin sınırlarıdır.

MELEKÛT ~ 28

Melekût, görünmeyen [gaip] biçimler âlemi. Bu hem yaratılmış [mahluk] gerçekliklerin, kristallerin, atomların, organizmaların kaynak - biçimlerinin âlemi, hem de Sidretü'l-Münteha, Mizan, Kürsi ve bunun gibi manevi gerçekliklerin âlemidir. Mülkün oluşlar âlemi olması gibi, bu da temaşa âlemidir. Mülkün özelliğinin sebat, belirlilik, kararlılık ya da zahiri sebat oluşu gibi, melekûtun özelliği de akışkanlığı ve dönüşümü ya da zahiri akışkanlığıdır. Aslında, iki dünyanın gerçekliklerinin biri birine zıt olduğu söylenebilir. Çünkü [Melekût âlemindekiler], görünen bütün dünyanın üzerine temellendiği sabit ilksel (asli) kalıpları açıklarken, kati biçimler hep değişmedir.

Melekût arayıcıya hazinelerini açtığında arayıcı çok dikkatli olmalıdır: kafirlerin mülk karşısında kapıldıkları çocukça hayranlığa o Melekût karşısında kapılmamalıdır. Kişi, Hakikatin huzuruna varmaktan başka hiçbir şeyle yetinmemelidir. Melekût, bilgi ve zevk olarak yaşanandır. Melekûtta herşey açılmış (deşifre edilmiş)/duyumsal'dır. Bu yüzden Cennet'te temaşa edilen huriler, gilmanlar, ırmaklar ve bahçelerdir. Mülkteki duyumsallık zihnen, düşük düzeyde algılamalarla yaşanır. [Melekût] öbür dünyada, ölümden sonra, yüksek düzeyde algılamalarla yaşanır.

Melekûtun sınırları, temaşanın sınırlarıdır.

CEBERUT ~ 29

Ceberut, kudret âlemi. Bu, nurlar âlemidir. Şeyh'ul Ekber şuna dikkat çekiyor: "Ebu Talib'le, bu, Enginliğin dünyasıdır. Bizimle ise Orta Dünyadır." Bununla mülkün, Melekûtun zıddı olduğuna ve kesinlikle nurlar âlemi, yaratılmış gerçekliğin üzerine oturtulduğu iki âlem arasındaki aralığı yaratan ilahi Tecelli olduğuna işaret ediyor. Bu demektir ki, nur berzaktır, görünenle görünmeyen arasındaki ara-bölge'dir. Gerçekte varoluş birdir; üç âlem, bir olan Rabb'e göre bir tek âlemidir.

Evrensel galaksi-ötesi varoluşun var olabilmesi, sınırların, engellerin, farklılıkların konulmasıyla. Engelleri koyan ve engel olan, yüce mükemmelliğiyle, hiçbir biçimle ilintisi olmayan Bir Hakikat'tir. Engeller kendi içlerinde gerçekliğe sahip olmamakla birlikte, onlarsız hiçbir şey tanımlanamaz ve kimse de onları tanımlayamaz.

Kur'an, Allah'ın, Celle Celâluhu, Zahirde Apaçık ve Batında Gizli olduğunu ilan ediyor: "Evel ve Ahir." "Her nereye dönseniz, Allah'ın yüzü [zati] oradadır." "Allah, semavâtın ve arzın nurudur." Nurla tefrik ederiz ve nurla gözümüz kamaşarak tefrik yeteneğimizi yitiririz. Hem fark hem cem, nura dayanır.

Ceberut, nur üstüne nurdur.

Şeyh el-Meşîş, Resul için dua ederken şöyle diyor: "Ey Allah'ım, kendisinden sırların gözler önüne serildiği ve nurların aktığı insanı mübarek kıl. Gerçekler O'nunla doğdu ve Efendimiz Adem Aleyhisselam'ın bilgisi O'nunla

indirildi. Bu yüzden yaratıklar O'nun önünde dermansız ve anlamak onun için önemsiz. Ne önce ne de sonra, hiçbirimiz O'na ulaşamadık. Melekûtun bahçeleri O'nun güzelliğiyle çiçekleniyor ve Ceberut havuzları O'nun nuruyla dolup taşıyor."

HAVF ~ 30

Havf korku demektir, Yaratıcı (Halik) ve Hesap Günü'nün Maliki'nden korkmak. Fakîr, bazı zamanlar fitri gerçekliklerin nasıl işlediğini düşünür. İnsanlık durumunu düşünür, ama bir tarih ya da destan gibi değil, Kur'anî bakış açısıyla düşünür: Büyük toplumlar kuran ve sonra da, insan aklının alamayacağı kadar geniş kozmik uzayda amansız bir uğultuyla esen zaman kasırgasının silip süpürdüğü insanları düşünür. Caddede olan bitenlerin, uçak şöyle dursun, yüksekçe bir binadan bile çok zor görüldüğünü anlar. Ana-babasının gençlik tutkularının şimdi onlara bile gerçekdışı ve anlaşılabilirliğini fark eder.

Kervanın küçüklüğünü ve çölün genişliğini kavrar. Bu tefekkürden, kalpte Yaratıcı'nın heybetli kudretinden Havf uyanır. Ancak, Havf geliştikçe yaratılış korkusu azalır. Kullarına vaad ettiğini bilmeden Allah'tan korkmak mümkün değildir. Bu, bundan sonraki niteliğe bağlıdır, çünkü bu ikisi birbirinden ayırlamaz ve birbirlerini dengelemeleri gerekir. Havfin aşırısı insanda konuşma ve hareket etme cesaretini siler. Bu, bilginin terki anlamına gelebilir. Korktuğumuz müşfik Rab'dir. Korku başlangıçta bir bilgidir, ortada bir cehalettir, sonda ise hazdır. Nasıl ateş semenderin doğasına uygun geliyorsa, Kahhar olan Rabbin kudreti de çaresiz ve razı olmuş kuluna öyledir.

Havfin zıddı Recâ'dir, bu ikisi arayıcıyı harekete geçirir ve böylece arayıcı onlarla Yol'da ilerler.

RECÂ ~ 31

Recâ, ummaktır. Şeyh İbn el-Habib'i tasavvuf Yolu'na sokan salih kişi, Fez tekkesinin sarp merdivenlerini her adımda "Havf ! Recâ ! Havf ! Recâ..." diyerek çıkarmış. Bununla, hâlâ donuk kavram ve münazara âleminde yaşayan bu genç âlime bilgiye mükemmel ve dengeli yaklaşmasını işaret ediyordu.

Ümit, [yolun] başında, ölümden sonra Cennet'in nimetleriyle gelecek iyiliğin özlenmesidir. Ortasında, Allah'ın kulundan razı olmasıdır. Sonunda ise Sultan'ın apaçık temaşası ve O'nun sırlarının bilgisine erişmedir.

Şeyh İbn el - Habib Divan'ında, "Korku ve umut çarklarını giymelisin..." der.

Bu zıtlıklarla karşılaşma Yol'un gerekli bir evresidir. Bu kaçınılmazdır. Sizi Kahr'ından ve Celâl'inden muhafaza buyurmuş olabilir; ama bu yüzden onun amansız ve dehşetli Celâlini küçültmeye kalkışmayın. Şefkati çocuk gibi anlama yanılışına düşmeyin. Cerrahın neşteri de müşfiktir. Bu dünyadaki keder, eğer öbür dünyadaki kederden kaçınmamız için gerekli dersi verebiliyorsa, şefkattir.

Fakîr, Havf ve Recâ üzerine sımsıkı basmalıdır. Öyle bir zaman gelecektir ki, bu iki bilgi, daha da derin ve daha da aydınlatıcı bir tecrübeye dönüşecektir.

RIZA ~ 32

Rıza, huzur içinde boyun eğiş. Bu, korkusunu ve umudunu dengelemiş olanın eksenindeki halidir. Rıza'ya ulaşmış olan, duyumsal dünyadaki zıtlıkların çatışmasından kopabilmiş olandır. Avam (halk) mutlu olduğunda güler, üzülmesinde ağlar. Zorda kalınca Allah'a yakarır, herşey yoluna girdiğinde O'nu unuttur. Ya da kolay olduğu zamanlar O'nu anarlar, sınavın ilk belirtileri ortaya çıkar çıkmaz, nesnelere kendisi başa çıkmaya kalkışarak sağa sola koşturmaya başlar.

Rıza ehlini edilgin ve uyuşuk olarak düşünmekten kaçın. Bu, kafirlerin ve cahillerin iddiasıdır. Rıza, insana, yaptıkları etkili olacağı zaman harekete geçme özgürlüğü verir. Rıza insana, konuşması duyulacağı ve ona göre davranılacağı anda, konuşması için kılavuzluk eder. Aynı şekilde, işe sıvanmanın hiçbir anlamının olmadığı zamanlarda da kişiyi sessizliğe ve dinginliğe yönlendirir. Allah'la yetinen insan, başkalarının düşünceleriyle, onların onaylamalarıyla da onaylamamalarıyla da ilgilenmez. Bunun, benliğin özgür kılınmasında ne görkemli bir adım olduğunu anlayın.

Şeyh İbn Acibe, Rıza'nın üç aşamasını şöyle belirtiyor:

- 1) Avam için sabır ve iç mücadeledir.
- 2) Seçkinler (havass) için acı ve karışık düşüncelerin sonudur.
- 3) Seçkinlerin seçilmişleri (havass-ul havass) için duygusal dalgalanmaların sona ermesi ve dinginliktir.

HİS ~ 33

His, duyum, katılık ve donukluk olarak varoluştur. Mana, anlam ise incelik ve letafet olarak varoluştur. Bu yüzden, şeylerin kendi içlerinde hiçbir şeylik'leri yoktur, çünkü algılanmadıkları sürece söz konusu değildirler. Algılandıkları anda, kendilerini algılayan kişi tarafından dönüştürülürler. Bu yüzden his, sürekli bir anlama dönüşme'dir. Biri olmadan diğeri düşünülemez. Şeyh Abdulkadir Geylani, evreni sayısız farklı taneciklerden oluşan ama özü gerçekte hep aynı su olan kar'a benzetmiştir. Her iki hal de gerçektir ve o bakış açısından işaret edilenler her ne ise onları yöneten yasalara göre doğrudur.

Seyyidi Ali el-Cemâl, İnsanın Mânâsı'nda şöyle diyor: "Bil ki duyumsal nesnelere iki türdür: Nesnelere ve zıtları. Bunların her biri nesnenin [bir] varoluşudur. Duyumsal nesnelere Rabb'i, manaların Rabb'idir. Duyumsal nesnelere üzerindeki hüküm, manalar üzerindeki hükümdür. Manalar kavuşma, duyumsal nesnelere ise ayrılma olduğu halde, manadaki şifa duyumsal nesnelere şifadır. Birleşmenin birleşmesi, hepimizi birleştirir. Birleştirilmiş olanı birleştiren birleşmişlik hakttır ve ayrılmış ayıran da gerçeğin gerçeğinin içindeki bir gerçeklikle gerçektir.

Bu evrede fakîrin, nesnelere ve dolayısıyla nesnelere etkileşimi olan olayların anlamayacağını, anlamların deşifre edilmesi gerektiğini kavraması gerekir. Şeriat, tarikat, hakikat büyük üçlüsünde olduğu gibi, öğretiden yaşamaya doğru ilerledikçe, fakîr, bu ikili zıtlıktan daha derin bir terminolojiye geçecektir.

MÂNA ~ 34

Mâna anlamdır. Seyyidî Ali el - Cemal şöyle demiştir: «İyisiyle kötüsüyle bütün yaratılış Allah'ı zikreder. Bununla birlikte, kalbinde mana nuru olanlardan başkası O'nu bilmez ve Hakikat'i Hakikat olarak görmez. Allah'ı görüp tanımının aracı olan Mâna nurları, ancak, Allah'ı arama eğilimindeki duyuların yüceltilmesinden sonra kalpde belirir.

Bunun gibi, manaları örten karanlık, ancak duyuların aydınlanmasıyla dağılır; çünkü hikmet [bizzat] zikretme(nin kendisinde) değildir. Hikmet marifettedir; zira Allah herkese aşikar ve herkesten gizlidir. Arif odur ki, O'nu zahirde de batında tanıdığı gibi, batında da zahirde tanıdığı gibi tanıya... O'nu zahirde bildiği gibi batında da bilmeyen ya da batında nasıl biliyorsa zahirde de öylece bilmeyen cahildir. Cahile arif denmez. Şeyh eş-Şüsterî, Allah'ın rahmeti üzerine olsun, şunu söylemiştir:

"Gemilere bakma

Mana ummanına dal

Belki beni

Sufilerin dostluğunda görürsün..."

Manalar görmenin, duyuların yüceltilmesi de manaların ortaya çıkmasının bir şartı olur. Bilinci Allah'ı aramaya yöneltme, duyuların kararması için bir şart olur. Başarı Allah'tandır!

Artık şurası açıktır ki, fakir, kozmik/ben varlığının en derin dokusunu kavrayabilecek bir bilgi sürecine şimdiden girmiş bulunmaktadır. Artık bu aşamada o [fakir], bilincini Allah'ı arama yolunda yoğunlaştırdıkça önünde açılan akıl ve hikmet duraklarını ona açacak yeni bir öğretiler cümlesiyle donanmış olmalıdır.

LÜBB ~ 35

Lübb, çekirdek, Kur'ani bir terimdir. Şeyh'ul Ekber onu "ilahi nurun cevheri" olarak tanımlıyor.

Yolumuzun ilk aşamasında nefsin bütün zahiri biçimini, o sırada [o aşamada] yaşanan şekliyle, kirlî paçavralar ve süprüntüler çıkını olarak algılıyoruz. Nefs'e karşı, arınmanın silahlarıyla savaşılar: namaz, oruç, iyi amel, en çok da sadaka. Kötülüklerden, Allah yolunda yolculukla ve arınmışların dostluğuyla arınılır. Artık fakir, bu birbiriyle çatışan ve hiç bir değeri olmayan güçleri barındıran çkından kalbinde ne varsa kurtulmuştur. Zikri, fikri ve himmeti onu murakabe katına çıkarmıştır.

Başlangıçta semayı, lütufları gözleyerek, güzelliğinin tadını çıkararak seyre dalmışken, şimdi gözlerini indirmiş, düşüncelerini dinginleştirmiş, murakabesini ("göğsünde iki kalb olmadığından") kendi kalbi üzerinde (nurun inmesini bekleyerek) toplamıştır. Ne kadar etkin ve almaya hazır olsa da, "durağan bir yumru olan kalp" anlayışından, onun özelliklerini farklı bir açıdan görmeye geçiş bu aşamada gerçekleşir. Marifet aracı olarak artık ona kendi Lübb'ü, özü olarak bakmalıdır. Nedir öz? Bir şeyin özü, o şeyin sadece merkezi değildir. Aynı zamanda modelini bağrında barındırır o.

Tıpkı elma çekirdeğinin, ağaç, çiçek, meyve ve yine tohumun kendisi olan tohumu bağrında barındırması gibi. Hadis-i Kudsi: "Âlemlere sığmadım da, Mü'minin kalbine sığdım."

İŞARET ~ 36

İşaret, gösterge. Şeyh'ul Ekber şöyle tanımlıyor; "Yakınlıkla olabilir, Gaybın tecellisiyle olabilir ve uzaklıkla olabilir."

Bununla şeyh, işaretin tam olarak görülebilmesi için, gösterdiği bilgi hakkında bir aydınlanma olması gerektiğini ima etmektedir. Öbür türlü, işaret yalnızca bir mecaz (eğretileme, metafor) ve kavramdan ibarettir. Bu yüzden işaret eğer etkili olabiliyorsa, arifane bir olaydır.

Şeyh İbn Ataullah, Hikem'inde şunları söyler: "Arif, işaret ettiğinde Allah'ı kendisine işaretinden daha yakın bulan değildir. Arif odur ki, O'nda silinip gittiğine ve O'nun tefekküründe kaybolduğuna dair hiçbir iz [işaret] göremezsin." Buradan anlıyoruz ki, işaretler, anlayışın incelmelerini, gözün keskinleşmesini, tefekkürün arınmasını, engellerin yıkılmasını, manaların berraklaşmasını sağlayan araçlardır. İşaretler, fikir ırmağının üzerinde, duyular kıyısından manalar kıyısına giden kayıklardır.

"İlmimiz işaretlerden ibarettir. Dile getirildiğinde gözden kaybolur," denilmiştir.

İşaret, aşıkların arayıcıyı zevk ve şehadet âlemine çekmek için kullandıkları şifreli dildir. Ruha aşk yurduna dönmesini sağlayacak diriliği kazandırmak için kullanılır. Büyük Divanların dilidir: Leyla'dan, aylardan, şaraptan ve kadehlerden söz eder. Bu, sonunda hedef yakınlaştıkça uyanan arayıcının ancak şimdi yaklaşabileceği ilimdir.

VAKT ~ 37

Vakt, lâhza, an. Şeyh'ul Ekber şöyle tanımlıyor: "Sana halde halini gösterir. Ne geçmişe bağlıdır, ne geleceğe..." Bu derin ve özgül tanımdan da anlaşılabilir ki, lahza, "zaman içinde bir an" değil, Hakikat'in algılandığı lahza'dır. Vakt, kılıcın keskin ağızıdır, sağ ya da sol yanağı değil... (Bu noktada fakîri uyarmak gerekir: "Tasavvuf ilminin terimlerini, onun işlediği alanın dışında, gündelik işlerde kullanmak doğru değildir", bu, fakîrin ilerlemesini engeller.) "Sufi vaktin kölesidir," denmiştir. Bununla söylenmek istenen, sufinin her dem, Hakikat'in o anda kendisine getirdiğiyle Hakikat'i tanımaya "hâzır ve nâzır" olmasıdır.

Bu yüzden, var olan yalnızca Hakikat'tir, ışık ve ses oynaşmaları değil... Onun için, dem idrak edildiğinde, arayıcı, sıradan algılamaların uykusundan uyanmış olur. [İngilizce-de] (zaman ayırmak)'tan söz ederken, çoğul bir ifade kullanıyoruz: zamanı ihya et, diyoruz. Bunun anlamı, fikirle zikretmeye daha çok, daha çok zaman ayır, demektir. Hemen o demdeki Tecelli'yi gözden kaçırmama konusunda himmetinizi artırın. Bu andan itibaren olup biten herşey, arayıcının, yaşanan an'ın hayati gerçekliğinin bilincine varmasından ibarettir.

Gelecek artı kutup, geçmiş eksi kutuptur; bu ikisi bir araya getirilmekle hal'in (şimdi'nin) elektrik yüküne dönüştürülmüş olurlar. Bu tür bilinçlilik zikre, fikre ve himmete dayanır. Bu aşamada, [-bu bilinçliliğe ulaştıran-] en güçlü teknik uzun huzur (ya da raks: soluğun dansı)'dır.

HÂL ~ 38

Hâl, durum. Şeyh'ul Ekber'e göre: "Bir ön hazırlık olmaksızın kalpte olan'dır. Eğer sürüp giderse, peşine düşmek gerekmez. Kim onun peşine düşerse, onun sabitliğinden söz ediyor demektir. Kim onun peşine düşmezse, onun kararlılıktan yoksun olduğunu söylemiş olur. Hâlin, kul için sıfatları değiştirdiği söylenmiştir."

Fakîr, tecrübenin bu aşamasında artık tefekkür ve onun meyvelerinin alanına girmiştir. Hâl olaydan doğmaz; dıştan, duygulardan, ya da herhangi bir biçimde nefsten gelmez. Hâl, kalbe iner ve daha önce belirttiğimiz gibi sürekli harekettedir, her an değişmektedir. Fakîr, yelkencinin yelkenini rüzgarlara göre çevirmesi gibi, onun hareketleriyle hareket etmeyi öğrenmelidir. Kalbe ne geldiğini başkalarına söylemeyin. Bu noktadan itibaren fakîr, iç tecrübelerini yalnız şeyh'e ya da Salihlerden tanınan birine açmalıdır.

"Delilik olarak başlar, ortası ilimdir, sonu dinginlik,» denmiştir: Yani: cünûn, fünûn, sükûn.

Hâl, durgun olana önce hareket verir, sonra onu yatıştırır ve en sonunda dinginleştirir. Bunlar aşkın etkileridir. Şimdi, işte ancak şimdi, ilk kez olarak aşktan söz edebiliriz.

MAKÂM ~ 39

Makâm. Şeyh'ul Ekber Makâmın "kaidelerin hakkını tam anlamıyla verme"ye işaret ettiğini söyler. Yani kul, Makâma, Allah'a hizmetinde belli bir edeb düzeyi kazanıp batını olarak, kesinlikte [yakîn] ayağını sağlam bir yere bastığında ulaşır. Makâmlar, önce ahval (hâller) gibi dalgalı bir biçimde tecelli eder, sonra müridin içinde bir kararlılık kazanır. Bu, kumaş boyamaya benzetilmiştir: Kumaş sürekli olarak aynı renge batırılır kurutulur, batırılır kurutulur... belirli bir noktadan sonra renk sabitleşinceye kadar... Boya tuttuğunda Makâma yerleşmiştir.

Arayıcı Makâmdan Makâma geçer. Böylelikle bilgi ve marifete yükselir, bunlar Kur'an'da belirtilen derecelerdir.

Buna karşılık, büyüklerin Makâmı bir tuzak ve ayartma olabilir. Aşıkları için bile baştan çıkarıcı olabildiklerine göre, sözünün, onların kokusunu bile almayan âlimler için ne tür bir bela olduğunu düşünün. Sizi a'mâl (ameller) ehlinden kılması için Allah'a dua ediyoruz.

Eğer arayıcı ârif bir Şeyh'in elindeyse, o zaman o Şeyh müridini aşamalarda saplanıp kalmaya bırakmayacak, hacıların arı vadiye* geldiklerinde Allah yolunda hızlanmalarının, şevklenmelerinin gerekmesi gibi, onu idrakin kavuşma noktasına doğru şevklendirecektir. Bir soluk da olsa Makâmın lisanını ışitir ışitmez Şeyh'inize yapışın, artık gözünüzle bakmayın, kalbinizle gözleyin. Onun kaynağından için, size geldiğinde kadehini alın. Artık Ma'suk'u tutkuyla özleyin.

* Safa ile Merve arasındaki vadi.

MEVKİF ~ 40

Mevkif, durak. Bu çok yararlı ve esenleyici bir terimdir. Bir duraktır. Mevkif, Makâmı arasındaki duraktır. Müzdelife nasıl Arafat ile Mina arasındaki duraksa, Mevkif de iki Makâm arasında öyle bir yerdir. Müzdelife'de nasıl fazla dinlenmiyorsanız, mevkifte de öyle, fazla dinlenmezsiniz.

Müzdelife'nin iki vecibesi vardır. Biri Mina'ya varıldığında şeytan taşlamak için taş toplamak, diğeri de Mina'ya hareket etmeden önce, tanyeri ağarınca kadar niyazda bulunmaktır. Böylece orada mola verilmese ne şeytan'ı taşlamak için taşınız olur, ne de kalbin en çok arzuladığı şey için Allah'a niyazda bulunabilirsiniz. Orası bir dinlenme, toplanma ve acz yeridir.

Mevkifte fakîr o ana kadar kazandıklarının tümünü yitirdiği ve sonraki aşamada kendisine verilecek olanları da henüz kazanmadığı söylenir. Kirlenen giysilerini çıkarmış, hamamda yıkanan biri nasıl çıplaksa ve kendisine temiz giysi verecek hamamcıya muhtaçsa, fakîr de Rabb'in cömert kudretinde öylesine acizdir.

Mevkifin âdâbı, tevazu, edebin çoğalması, Kur'an okuma ve çok niyazdır.

Mevkifte fakîr durumunun çok iyi farkındadır. Allah'ın, Celle Celâluhu, kendisine ne kadar yol aldığını kavrar. Özlemi artar. Mühimmat toplar. Bu onun övgü ve şükürünü artırır. Şimdiye kadar tecrübe ettiklerinin değerini bu anda bilir ve hedefin özlemiyle yolculuğuna döner.

VÂRİD ~ 41

Vârid. Celâl ve ikram sahibi Kaadir-i Mutlak Rabb'e işaret eden Nurlardan kalbe inen ne ise odur. Ya ze'l-Celâli ve'l-ikram!

Vârid, arayıcının kalbini doldurup taşıran seldir; böylelikle tecrübenin merkezi olan nefsin sınırları dağılıp çözülür, nefsinin kendi derisinin sınırlarında bitmediğini, algılamasına giren herşeyi, nesnelere, kişilere ve mekânı da kuşatıp içine aldığı bilir. Bunlarla kendisi arasında hiç bir fark görmez ve bütün bunlar, duygular işe karışmadan olur, çünkü nefis nur taşkınına uğramıştır. Kalpte bir pınar gibi şırıldayanlar aşkın, ilk belirtileridir ve o [hâlâ] bunun kendisinden varoluşa doğru aktığını zanneder, ama aslında onu bir girdap gibi kendi içine çeken varoluşu doldurup taşımaktadır. Bütün ameller onun amelleri olur, bütün diğerlerinde onun ruhu vardır. Bu, ayrılık engellerinin ilk çözülüşüdür. Geçici olarak zamansız kalmıştır, mekân erir ve Tevhid deryasından tadar.

Arayıcıya Vârid geldiğinde ve o bunu şeyh'ine bildirdiğinde, Efendisinin bunu pek önemsemediğini görecek; bu onu kendine hayranlıktan ve kibirden korumak içindir. Vârid'in sonuçları ilerde ortaya çıkar ve şimdi iyice pişme zamanıdır. Allah bizde galebe çalar, bu yüzden Salatu'n-Nebi'ye dönmeliyiz: Allahümme salli ve sellim ala Seyyidina Muhammedin ve alihi bi adedi külli ma'lumin lek. "Allah'ım, Efendimiz Muhammed'e ve ailesine bütün mahluklar sayısınca inayet et." 1000 kez.

Hikem: "Meyvelerini bilmediğiniz bir Vârid'in geçerliliğini iddia etmeyin! Yağmur bulutlarının amacı yağmur yağdırmak değildir; tek amaçları meyveleri bitirmektir," der.

FÜTÜVVET ~ 42

Fütüvvet, soyluluk, Fütüvvet, zahirde kendini değil yalnızca müslümanları düşünmektir. Batında ise yalnız Allah için meşgul olmaktır. Bu, Resulün, sallallahu aleyhi ve sellem, asli erdemidir.

Nişaburlu Ebu'l Hüseyin el-Verrâk şöyle demiştir: "Fütüvvetin beş niteliği vardır: ahde vefa, güvenilirlik, şükredicilik, sabır, rıza."

Fütüvvet, fakîrin evrensel bir insan oluşuna işaret eder. Bağlılığı artık yerel değildir, ne ailesine, ne dostuna, ne vatanına... Ailesi ümmettir, yani bütün cemaat; ve geriye kalan bütün insanlık onun konduğudur. Bu bakış açısından dünyada kendini tümüyle Allah'a vermekte özgürdür.

Fakîr, Yol'un ortasına varmıştır.

KABZ ~ 43

Kabz, daralma. Şeyh'ul Ekber, Kabz hakkında şöyle der: "Kabz korku halidir. O, vakittir. Kalbe gelen bir Vârid'e denir. Paylama ve disiplin belirtisi gerektirir. Onun için, 'yaklaşılan vaktin vâridi' denilmiştir." Kabz korku halidir.

Havf, aceminin Yol'daki ilk deneyimi idi; arayıcı artık hayat-süreci anlayışını derinleştirmiştir. Korku, dünyayla ve onun kötülüğüyle, sanki nefesine yabancıymışçasına yüzyüze gelmekten doğar. Fakîr dünyanın önünde bir ayna gibi durduğunu ve ondan yansıyanın [aslında] kendi kalbinden yansıdığını kavradığı için, artık korkusunun nedeni Allah'ın yaratmadaki sonsuz kudretiyle kendisine neler yapabileceği düşüncesi değildir; ama arayıcı Kabz'la batınî bir daralma yaşar ve bu daralma zahirle ilgili olabilir de olmayabilir de...

Kabz manadır. Yanıp bitmiş beyhude ümitlerden artakalan küllerdir. Bütün Kabz, tecrübe olarak, ölümün dolaysız kavranışıdır. Ölümü getiren Azrail, tabii ki bir melektir. Melekler nurdur. Onun için Kabz'ın bir unutkanlık ve yakînin zayıflaması olduğunu söyleyebiliriz. Şeyh'ul Ekber'in, onun sert ve sıkı bir denetim altına alınması gereğini ihtar etmesinin nedeni budur.

Bazen arayıcı, nurları temaşa edemediği için, Kabz'a düştüğünü zanneder ama bunun bir nedeni vardır, o da şudur: arayıcı hâlâ zıtlardadır ve Rabb'in ona verdiği'nde Bir Rabb'i görmemiştir. Şeyh İbn Ataullah, Hikem'de şöyle der: "Seni darlıkta bırakmamak için genişletti ve genişlikte bırakmamak için de daralttı ve O'ndan başka hiçbir şeye ait olmadığın için de seni her ikisinden de çekip aldı."

BAST ~ 44

Bast, genişleme. Şeyh'ul Ekber şöyle tanımlıyor: "Bize göre şeyler için kim yeterince genişse hiçbir şey onun için yeterince geniş değildir. Ona umut hali denir. Vârid denir; merhamet ve mahremiyet belirtisi gerektirir."

Kabz nasıl korkunun manası ise, Bast da umudun manasıdır. Fakîrin mahsus'dan (duyumsal olan'dan) manaya yaptığı bilinç hareketinin farkına varmak önemlidir. Mahsus (duyumsal olan) hâlâ nefse ve hadiseye bağlı olduğu halde, mana kişiyi ruha ve temaşaya yöneltir.

Her hal kendi içinde bir edeb ve onu izleyen bir edeb gerektirir. Şeyh İbn Ataullah, Hikem'inde, "Arifler için

genişleme (Bast), daralma (Kabz)dan daha ürkütücüdür, çünkü çok az kişi genişleme sırasında edeb sınırları içinde kalabilir," der.

Bu haldeki zikir şudur :

Sübhanallahi ve bi-hamdihi, Sübhanallahi'l azim. 21 kez.

Kabz'da zikir, daima, her defasında huzur'dur ve Kur'an'ı çok okumaktır.

VECD ~ 45

Vecd, istiğrakın ilk derecesi. Bu üç tabirin hepsi de v-c-d kökünden gelir. Kendini bulmak, bulmak, derinden arzulamak, var olmak anlamlarına gelir. Bu yüzden, bizzat varoluşun kökünün istiğrak olduğunu söyleyebiliriz.

Şeyh'ul Ekber şöyle tanımlıyor: "Kalbin, hiç beklemediği bir anda, şehadetten arta kalmış kendi gizli halleriyle karşılaşması."

Vecdin ikinci derecesi vicdandır. Şeyh İbn Acibe bunun, şehadetin tadı sürüp giderken, çoğunlukla sarhoşluk ve hayretle bir arada ortaya çıktığını söylüyor.

Her iki durumda da iç halin birşeyi açılır ve topluluğun üzerine taşar. Bazı sufiler, gerçekleşebileceği düşüncesiyle istiğrak hallerinin taklidine izin verirken, bugün insanların nevrotik sapkınlık hallerine zaten çok eğilimli olduklarını düşünen şeyh el-Kâmil bu tür davranışları kesinlikle yasaklamıştır. Eğer hal gerçekse, kişiyi zor kullanmadan, zarar vermeden yatıştırıp sakinleştirmek, Halk içindeki Salihûnun görevidir.

Sadece Cemâl sıfatlarının tekrarı bile yerinden oynamış kalb üzerinde harikalar doğurabilir. Kabe'nin duvarında Vicdan içinde bir meczubeyle karşılaşmıştık; Beyt'in şiddetli Celâli kudreti onu kuşatmıştı, çılgın gibiydi. "Ya Rahman-Ya Rahim" in tekrar tekrar okunmasıyla, neredeyse birdenbire bu yürek paralayıcı halden kurtuldu. Kur'an'ın okunması, her durumda, çılgına dönmüş olanı sağaltır, ama en doğrusunu Allah bilir.

VÜCUD ~ 46

Vücut, istiğrakın üçüncü derecesi. Vücutta uyanıklık hayrete galip gelir ve tefekkürden güç yayılır. Vücutun alameti şudur: onu tecrübe eden, yalnızca edebi korumak için değil, ama edebın dışında, halin derinleşmesi ve ondan haz almak için de halini kardeşlerinden gizleyecek ve dikkat çekmekten kaçınacak kadar onun farkındadır. Arayıcının kesinlikle sıkılmaması ve hangi dereceden olursa olsun bir vecd halini bastırmaya kalkışmaması hayati bir önem taşır.

Taklidi vecde (tevacüd) izin vermediğimizden, aynı nedenle, başkalarının hallerini de çalmayız. Vecd geldiğinde çekilin. Bu halleri "tecrübe etmek" imkânsızdır ve bu haller esnasında kınayıp küçümseyen kadar, sadece gözetleyen de zararlı olur. Bunlar, arayıcıyı marifetin nurlarından alıkoymak için nefsin üstlendiği iki roldür. Aynı derecede vecd geldiğinde zikir için [artık] çok geçtir. Zikir ve sema bunun için vardı. Bu bir Tecellidir ve Tecelli'de çağırılmaya gerek yoktur, çünkü Tecelli'nin edebi secdeye kapanmaktır ve vücudun secdesi kalbin secdesidir.

Önderimiz İmam Cüneyd şöyle demiştir:

"Vücudi en ağıbe ani'l-vücut bima yebdû aleyye min-eşşuhûd." Benim vücudum şehadette bana gösterilenden dolayı kendimi varoluştan eksiltmemdir.

Şeyh'ul Ekber bunları şöyle topluyor: "Vücut (bulma) Hakikati vecd (istiğrak) içinde tecrübe etmektir."

CEZBE ~ 47

Cezbe, çekim/çekicilik. Meczub ilahî çekiciliğe kapılmış olandır. Bu tabir Darqawî Yolu'nda yaygındır ve bazan çok latif bir biçimde kullanılmaktadır. Fakir, Allah'ın kudretinden ve O'nun çekiminden korkmalıdır. Kişi ona doğru sürüklenir, ama marifet için gerekli meleke kesinlikle "aklı selim" olduğundan, Rasûl'ün delilikten duyduğu dehşetle geri itilir. Behlül Vefsi'nin meczuba karşı edeb «Es-selâmü Aleyküm, dedikten sonra onu basından savmaktır.» diye ihtar etmesinin nedeni budur.

Meczubla arkadaşlık eden ya meczub ya da meczubun uşağı olur, çünkü bunların zihinleri hiçbir yerde olmadığından yani her yerde olduğundan güçleri çok fazladır. Yine de büyük meczublarla kısa ilişkiler olağanüstü faydalıdır ve arayıcıyı hedefine doğru yaklaştırır, ilahî deryanın derinliklerine dalarken şeriata boyun eğen ve çizgiyi aşmayan bazı Salik/mezczub'lar vardır, ama bunlar nadirdir.

Meczub masallarından, bilgiyle bir cezbeyi özleme durumuna düşmekten kaçınınız. Cüneydî Yol'umuz zahirde ölçülü, batında sarhoş olmaktır. Şeyh el - Fevterî bize şunu demiştir: «Dünyayı aşıp bende halvete girmekten daha büyük cezbe var mıdır? Sizin cezbeniz sizi marifete, şahadet ve velayete götürür. Kazanılacak cezbe budur. Saki için tutkuyla dolup taşan bir özlem.»

Şeyh İbn'ül-Habib şöyle demiştir: «Bir çoğuna meczub diyorlar, ama gerçek meczub öğleyi Meknes'te Ulu Cami'de, ikindiye Mekke'de Kabe'de kılan ve akşamı kılmak için Meknes'e geri döndür!»

LEVÂİH ~ 48

Levâih, zahiri parıltılar. Şeyh'ul Ekber bunlar hakkında şunu söylemiştir: "Bu zahiri sırlardan, yükseklikten, bir halden diğer bir hale parlayan şeydir. Bize göre, dışarıdan sınırlanmadığında -kalp yönünden değil zevk nurlarından- göze parlayan şeydir."

Burada, uyanıklıktaki ilk kesintilere işaret edilmektedir. Çakıntılardır bunlar... Karanlık bir perdede yanıp sönen göz kamaştırıcı parıltılar gibidirler. Ne pahasına olursa olsun bunlara pek aldırılmamak gerekir. Gözleyicinin yerinden edilmesi dediğimiz şeyin başlangıç evrelerinde kaçınılmaz fizyolojik etkiler vardır. İç gözün kalpte işleyebilmesi için dış gözün görüntüler göndermeyi durdurması gerekir. Dışarıdaki dünyevi - duyumsal alemde içerdeki semavi - duyumsal aleme müthiş bir hızla geçiş, hızlı gemilerin peşleri sıra bir anafor oluşturması gibi, bedende ve sinir sisteminde bazı dalgalanmaları da beraberinde getirir. Ne var ki bu henüz bizim hedeflediğimiz içerdeki semâvi-mana değildir.

Bu, Şeyh İbn'ul-Habib'in Divan'ında başka kelimelerle kasdettiği şeydir: "İlk parıltılarda ya da bu haldeyken yaşadığınız öteki tecrübelerde [takılıp] kalmayın."

Şeyh İbn Ataullah, Hikem'de şöyle der: "Bazen bir aydınlık kaplar sizi. Kalbinizin mahlukâtın görüntüleriyle dolduğunu görürsünüz, böylece geldikleri yere geri dönmüş olurlar."

EL-LEVÂMÎ ~ 49

El - Levami, parıltılar. Şeyh'ul Ekber tarafından "iki vakit ya da ona yakın bir süre için sabit kalan tecelli nurları" olarak tanımlanmıştır.

Levaih ışıkları, bedendeki halin temelinden gönderildiği halde, burada levami ışıkları mahsus (duyumsal) değil mana olarak tanınır ve böylece ruh tarafından, ruhta ihsas perdesi üzerinde kavranır.

Olgunlaşmış fakîr, bu aydınlanmaların insanın ne için (var) olduğunun, insanın bir nurlar alanı olduğunun ilk işaretlerini barındırdığını bu aşamada kavrar. Hakk, celle celâluhu, "cinleri ve insanlar Bize ibadetten başka bir şey

için yaratmadık." buyuruyor. Resulumuz bilgiyle ibadetin bilgisiz ibadetten daha yüksek olduğunu teyid etmiştir ve şehadet malûmattan daha yüksek bir bilgidir.

Kulun özleyen kalbine inen sahih nurlar Yol'un hakikatlerinin kazanılmakta olduğunu, yeniden bir olmanın yakın olduğunu, Şehadetin kaçınılmazlığının, Allah'ın kulunun dualarını cevapladığının belirtileridir. Dualarınız görünen dünyada da Görünmez olanda da O'nun nimetleri için değil, O'nun için olsun. yalnız Allah'm Cemâlini arayın. İlerleyin.

ET-TEVÂLÎ ~ 50

Et - Tevâli, şimşeksi pırıltılar. Şeyh'ul Ekber tarafından şöyle tanımlanmışlardır: "Ariflerin kalbinde ışıldayan ve böylece diğer parıltıların tümünü bastıran tevhid nurları."

Tevali nurları murakabenin, gözlemenin meyveleridir. Bu aşamada günü biçmek yeter: Levami nurlarından, daha büyük Tevali nurlarına yükseleceğiniz muhakkaktır. Levaiih nurlarının göktaşları, Levami nurlarının bulutların arasından görülen samanyolu, tevali nurlarının da gece bütün gökyüzünü kaplayan Kuzey ışıkları gibi olduğu söylenmiştir.

Şimdi fakîrin tek ilgisi, bütün gücünü tüketen tutkusu Rabb'idir. Allah, celle celâluhu, uzak değildir, yakındır. Onun yakınlığı şahdamarından daha yakındır, yani nesnenin kendi kendisine olan yakınlığından da yakındır. O hazırdır. Varoluş huzur-hazır olmaktır; Huzur-u Rabb'dir. Ve bu nurdur. Allah göklerin ve yerin nurudur. Bu, zahirin ve batının [da] demektir... Mahsûsun ve mânânın... Gökyüzünü ve içerdeki gökyüzü olan kalbin... Nur üstüne nur...

Allah dilediğini Nur'una yöneltir. Allah, kulunun intizarında, umup bekleyişindedir.* Bu yüzden, Allah'tan hayır umun.

Bütün hal'lerde övgü, ululama Allah'adır.

* "Ben kulunun zannı üzereyim." (Hadis-i Kudsi)

ŞEVK ~ 51

Şevk, arzu. Bu, kalbin Sevgiliyle buluşmayı özlemesidir. Rabbine doğru giderken kalbin duyduğu sevinçtir. Arzu vuslatla biter, ama hasret sona ermez, çünkü aşkın kalbi bir bakışla tatmin olmaz. Daha aranacak çok sır, kaldırılacak çok perde, ulaşılacak çok bilgi vardır. Ve sevgilinin armağanları bizim intizarımızın da liyakatimizin de ötesinde sürüp gitmededir ve sevgilinin sırları tükenmek bilmez.

Fakat bu hasret ve tutkuyu kalbinde bir kez duydu muydu, hemen anlar ki o zamana kadar ölü olan artık canlanmıştı. Artık kalb, yola çıktığı zamanki et parçası değildir. Artık inkilâb organıdır o; nurlar kavşağıdır; şehadet perdesidir. Bekler ve gözler. Çağırır ve çağırır. Sevgilisine şakır. Zikrin gücüyle yükselir. Salınır. Halkada ileri çıkar. Raksın merkezine girer. Sevgili için raks eder. Tutku bütün varlığını tüketmiştir. Adı anılmak için her bahaneye başvurulur.

Mevcudattaki bütün izler Sevgiliye delalet etmededir. Kuşlar, öteki yaratıklar, okyanuslar... hepsi Sevgilinin güzelliğine veya ihtişamına işaret eden şifrelenmiş manalardır. Artık, bir Allah adamı şöyle dursun, bir kartal ya da bir fareye, bir kedi ya da bir balığa bile dipdiri bir kalbden fıskıran aşk ve ibret gözyaşlarıyla dolup taşmadan bakmak mümkün değildir.

ZEVK ~ 52

Zevk. Şevkin meyvesi. Şeyh'ul Ekber zevki "İlahi tecellilerin başlangıçlarının ilki" olarak tanımlıyor.

İlk zevk, Şeyh'in yanında, onun huzurunda, Allah'ta çok güçlü yoğunlaşmayla gelecektir. Fakîr, sema'da, divanı okurken, Raks'ta zevk duyacaktır. Kalp ilk delilleri kaynağından tattığı zaman duyumsal varoluşun bütün uyanıklığını yitirir. Mana sürüp giderken kalp manaya yerleşir. Yalan yanlış gözlemlerle, "hariçten gazel okuyarak" dikkati sapıtacak ne zaman vardır ne de gözlemci...

Gözlemcinin kendisi devreden çıkartılmıştır. Kınayan gücünü yitirmiş, nefis teslim olmuştur. Kalp özgürlüğe kavuşur. Kıpırdar. Yaşar. Tecrübe eder. Behlül Velisi Şeyh el-Alevi'yle karşılaştığında ona, "Bana bir kalp açabilir misin [kurabilir misin] ?" demiştir. Bu, hikmete talip olan fakîrin tutkulu arzusudur. Zevk sayesinde kalp canlı bir manevi uyanıklık ve bilgi aracı haline gelir.

Zevk, hayatın kendisidir; ilk defa işe karışmaktadır; yahut da, o, uykuyla geçen uzun bir geceden sonra, uyanıklığın ilk kıpırtısıdır diyelim. Uyuyan uyanır. Tekrar uyur. Canlanır. Bu canlanmadan sonra kalkış sırası gelir ve sonra da cehalet gecesinin ardından doğan pırl pırl gün ışığı...

EŞ-ŞÛRB ~ 53

Eş-Şûrb, içki. Zevk artarak, içmek olur.

Büyük Divanı'nda Şeyh el-Kâmil şöyle diyor : "Sevgilim bana katıksız aşktan damıtılmış bir içki verdi ve işte böyle baştan ayağa sevgili oldum."

Yine o şöyle diyor :

"Sevgili bize içmek için bir yudum aşk verdi, sevgiliden başka herşey gözden silindi. Mahlukâtı saf toz zerrelere olarak gördük; Nurların açıkça zuhur ettiğini gördük."

Mananın yükselmesi ve böylece duyumsalın azalması içmenin tabiatında vardır. Sen silindikçe nurlar belirir. Seyyidi Ali el-Cemâl şunu tavsiye etmiştir: "Zihninizi serbest bırakın ve yüzmeyi öğrenin."

Bulanık şeyler dışında hiçbir şey aşığı zevkten ve içmekten alıkoymaz. Bunlar ortadan kaldırıldığında, ne kadar soylu ya da ne kadar yerinde olursa olsun düşüncenin kendisi silinip temizlenecek bir damgadan başka birşey değilmiş gibi olur.

Aşıklar Sultanı'nın dediği gibi: "Biz, Sevgili'nin bezminde şarap yaratılmadan önce bizi sarhoş eden şaraptan kandık.

Şeyh'ul Ekber onun için: "Uçları her makama uzanan tecellilerin ortası..." diyor.

SEKR ~ 54

Sekr, sarhoşluk, esriklik. İçmek arttıkça, sarhoşluk olur. Şeyh'ul Ekber tarafından "Güçlü bir vâridle içe kapanma" olarak tanımlanmıştır.

Şeyh el - Herrak soylu Divanı'nda şöyle demiştir:

"Şarapla mest olduğunda çözümlen boşa gitmez. Fırtınada üzerine bastın (genişlemenin) suyu dökülür./

Büyülenmişçesine sallanırsın, sarsılırsın, neş'e içinde raks edersin, sürüklenirsin. Günlerin şarapla her zaman canlıdır./

Güneş, içenin zihninde ışıdığında yaratılmış varlıkların özüne ad kılar./

Kadeh şarabı bıraktığında, aşıkların akışı onu derleyip toparlar. Tümünün rengi parlar./

Akıllı kişi onu testiden tattığında alışkanlıkla onun soyunu bildi. Bâkirdir o./

Ayyaş oldular. Mühürleri açmadılar, çünkü vukuf ehlinin hâli mest olduğunda güzeldir./

Aralarında hiçbiri ne içki arkadaşlarının yanında kadeh kırdı, ne de sersemledi./

Eğer başkaları sırrı açığa vurursa, açkça ya da gizlice onları kötülük yanlışından korur./

Sahip olduklarıyla ne yerinirler ne övünürler./ Herhalde hakiki işte barınak ararlar./

Sıfatların nuru onları doğrularken, gerçekte öz onları yalanlar. Onlar ölüdürler ve diridirler. İçkiye bütün kadehlerle yaklaştılar. Bulutlar ve pırl pırl gökler onlara gelecektir./

İnsan olanlar onlardır. Allah onların şanını ebedi kılsın!

Allah'ın izniyle diğerleri çer-çöpten, döküntü ve süprüntüden başka bir şey değildir.'

HAMR ~ 55

Hamr, şarap.

Şeyh el-Herrak Divan'ında şöyle der :

«Aptalca şarabı suçluyorsunuz. Ne zaman birinin gerçekliği ortadan kalksa, o zaman o şarap olur.»

Duyularla algılanan şarap, onun manevi hakikati için mecazdır. Şarapla sarhoşluk aynı şeydir.

Âşıklar Sultan'ının Hamriyye'sindeki ünlü açıklaması şöyledir:

"Bana, sen tarifini bilirsin, tarif et, diyorlar. Evet, niteliklerini iyi bilirim. Arı, ama su değil; latif ama hava değil; aydınlık ama ateş değil; ruh ama beden değil..."

Şeyh İbn'ul Habib Divan'ında söylüyor:

"Sevgilinin kadehinden bir yudum verilene kadar gitmedi.

Suç yok. İç, çünkü şarap onun sözüdür.

Ve o, yalnızca, her bir nuru bir başka olan biçimlerle kendini açığa vuran Hakikatin Tecelli'sidir."

Şeyh el-Fevteri Fevteriye'sinde söylüyor :

"Şarap testisinin yana yaklaş. Onun içimi serbest! Hakikaten ondan memnun kalacak, Allah'ın Cemâlini göreceksin."

KÂSE ~ 56

Kâse.

Sufilerin biri "Kâse şeyh'in kalbidir." demiştir.

Şeyh el-Fevteri, Fevteriyye'sinde şöyle der:

"El-Alevi, çağın Gavısı. Benim vuslatım onun tarafından tamamlandı.

O, sırların görkemidir. O, kadeh ve şaraptır.

O, ulemaya şarap dağıtan sakidir.

O'nun aşkından, el - Fevteri'nin akli başından gitti. Mest olmuş onun Şarabından içiyor."

Bu dil, kendileri zaten çok güzel olduğu için büyük ariflerin Divan'larındaki işaret dilinde şifrelenmiş olan anlamları anlamaya çalışmayan cahiller arasında çok fazla karışıklığa yol açıyor. Bütün dil kâse ile şarap -biçim ile nur- arasındaki ince, gittikçe de incelen ayırım dolayında çevrenir. "Elden ele dolaşan kadehler"den söz ediyoruz; bu yüzden sufiler, hepsinin yüzü Şeyh'in yüzü olmuş, meyhanede dirlir. Giderek, Şeyh'in yüzü kendi sırrına nazar ettiği bir ayna olur. İçme, vecd içkiye galebe çalınca kadar sürer. Güneş yükselinceye kadar.

SAHV ~ 57

Sahv, ayıklık.

Şeyh'ul Ekber tarafından "güçlü bir vâridle [halvete] çekildikten sonra duyular âlemine dönmek" olarak tanımlanmıştır. İmamımız Cüneyd'in kullandığı bir tabirdir. Konuşan ama tadına varmayan [yaşamayan] ulema, bu konularda keyfi bölmeler icad etmişler ve böylece, sarhoşluk ekolüne karşı ve ondan üstün bir ayıklık ekolü varmış gibi yanlış bir düşünce doğmuştur. Sufi zahirde ayık, batında sarhoştur.

Batında ayikken kendini zahirde sarhoşmuş gibi göstermeye çalışmaz. Bunun için tâlim ve niyetle birlikte edeb hep mevcuttur. İçme ve vecd anında Allah sevdiklerini sadıkın'ın soylu dostluğuyla korur. Böylece vecdini dizginleyemeyenler, cahillerin ve kınayıcıların nazarından korunmuş olur; istisna kaideyi bozamaz.

İmam Cüneyd, Hallac'ı halkasından çıkardı ama onun halifesi büyük meczub eş-Şibli, asil efendisinin derin sülûkunda vecdini gizlemeyi öğrenmiştir. Darkavi, kalbini zahiri Sahv'e hazırlar, ama Efendim el-Arabi ed-Darkavi'nin izleyicilerinin sarhoş/ayık oldukları kadar heybetli/güzel olduklarında kuşku yoktur. Onlar muharip/ermişler oldukları kadar derviş/sultandırlar.

FARK ~ 58

Fark, ayırım.

Artık zıtlıkların içinden hayati bir çift alıp, yeni ve daha derin bir tabirler dizisine taşımak zamanı geldi. Bu çiftle, his ve manaların önceki dizisi daha zengin ve karmaşık yan-anlamlar kazanır. Şeyh'ul Ekber'in tanımı: "Yaratılış (hilkati) Hakikat olmadan gösterir. Mabud'un tefekkürüdür, denmiştir."

Bu, yaratılıştan yaratılışla haberdar olmaktır. O, kendini çoklukla sınayan tektir ve böylece çokluğa indirgenmiştir. Seyyidi Ali el-Cemâl sağlığın birliktelik (cem') oluşu gibi, hastalığın da fark olduğunu söylemiştir. Hastalıkta kişi bedenini çeşitli işlevlerinden, bölgelerinden, sinirsel tepkilerden haberdardır. İnsan ne kadar hasta olursa bilinci de o kadar farkın tuzağına yakalanır, dünyevileşir, yerleşir ve yayılır.

Sufinin Fark'tan çekilme çabası, -zahid olup dünyadan sırt çevirmek için değil- onun [dünyanın] Hakikat'te ne olduğunu öğrenmek içindir. Fakîr tevhide bilgiye ulaştı mı, o zaman, dediğimiz gibi, Fark onu birliktelikten (cem') ya da birliktelik Fark'tan gizlemez ve bu kavramsal bir bilinçlilik değil ama, algısal ve tecrübi alanları, süngerin su/sünger'in birleşmiş alanı olması gibi birleşmesidir. Su/sünger, sünger olmadan sudur, su olmadan süngerdir.

Yani, herhangi bir girme, birleşme, sızma ya da bedenlenme olmaksızın. Bu çekilme, öncelikle kendinizden sırt çevirene kadar "gayr" olarak beliren herşeyden sırt çevirmeyi gerektirir.

CEM' ~ 59

Cem'; toplanmışlık, birliktelik. Şeyh'ul Ekber bunun için, "Yaratılış olmadan Allah'ı gösterir." diyor.

Ayrılıktan çekilmek, tefekkür eden kişiyi adım adım çokluktan çekilmeye zorlayacaktır. Önce bağlayıcı ve çekici olmayanlardan çekilmek... Sonra ötekilerden... yaratılmış varoluşun biçimlerinden... katı veya lâtif olan bütün biçimlerden; yani nesnelere ve düşüncelerden adım adım çekilmek... ta ki denizin yüzünü dupduru bir yansıma kaplayana, nefsin akıntıları denizi dalgalandırmaz hale gelene kadar...

Okyanus bir kez duruldu mu, derinliklerinden, önce biçimleri, sonra nurları ve sonra sıraları yüze çıkacaktır. Yalnızlık (halvet) ve dinginlikte keşfedilen, tecrübenin bu ikinci boyutuna Cem' diyoruz. Sonra, toplanmışlık durumu tevhid durumuna geçecektir. Gaye, ikisinin karışıp birleşmesi ve böylece, zâhir ve bâtin her şeyde Sevgili'nin sürekli tefekkürünün gerçekleşmesidir.

Seyyid Ali el-Cemâl İnsanın Mânâsı'nda diyor ki: "Seçim ikiye ayrılır: farkı seçmek ve Cem'i seçmek. Farkı seçmek yaratılıştan seçmektir. Cem'i seçmek Sultan'ı, Hakikat'i seçmektir. Farkınki Hakikat tarafından, Hakikat sultanlığına kavuşur."

CEM'ÜL-CEM' ~ 60

Cem'ül-Cem', birlikteliğin birlikteliği. Şeyh'ul Ekber tarafından "Allah'ta tümden tükenme" olarak tanımlanmıştır.

Bu suretle bu iki tabire, Fark ve Cem'e, şimdi bir üçüncüsünün eklenmesi gerekmektedir. Fakîr, artık, yaklaşmakta olduğu derin tevhidi öğretinin, -eğer bütünlenecekse- bu aşamada henüz anlatılamaz ve anlaşılabilir bir yolu olduğunu kavrayabilecek durumdadır. Bu yola girdiğimizde, varlığımızla içinde yer almasak ve onu deneyim konusu yapmasak da, gerçekliği tasdik eder, doğrularız. Allah'ın yalnız kulunun dilinde tasdik edilmesi değildir bu... Allah, Allah'ı, Allah'ın "diliyle" teyid etmektedir. Bununla birlikte bunun tecrübeye bir ek, öğretiye bir "bağlantı", ya da şeyleri "mantıksal sonuçlarına" zorlamak olmadığı anlaşılmalıdır.

Gerçekte, ulaşmaya çalıştığımız öğretinin mantık ya da mantıksızlıkla bir ilgisi yoktur. Bu öğretilerde ne paradoks ne de çelişki doğabilir. Onu bilen kalbinde bilinir, onu konuşanın dilinde boştur. Cem'ül-Cem', âlimin dilinde el-Alîm'in adıdır, velînin dilinde el-Veliyy'in adı ve bilgi yerinden, dostluk halkasından, ulaşılması, anlaşılması imkânsız, mühürlü hakikatin tılsımıdır.

TEVHÎD ~ 61

Tevhid, birlik ve birliğin doğrulanması.

İmamımız şöyle demiştir: «Ana çizgileri silip, bilgileri birleştiren bir manadır: Allah her zaman olduğu gibidir. Tevhidin beş esası vardır: Olayların örtüsünü kaldırmak, ebedîliği yalnızca Allah'a isnad etmek, dostları terketmek, memleketi terketmek, bildiklerini ve bilmediklerini unutmak.»

Şeyh'ul Ekber'in bu konuda söylenebileceklerin en yükseği dediği, tevhid üzerine en büyük sözü şudur: «Suyun rengi bardağın rengidir.» Şeyh ibn Acibe bunu yorumlarken şöyle demiştir: «Bu, övülen öz latiftir, gizli ve aydınlıktır, demektir. Ana çizgilerde ve biçimlerde gözükür ve onların rengini alır. Bunu kabul edin ve eğer tatmamışsanız anlayın.»

Tevhid, onu içeren kişi ondan vazgeçmedikçe, yahut daha doğrusu, Bir'in içinde tamamen erimek üzere işaretlerini tüketip onu terketmedikçe, kendi başına, anlamı tamamlanmamış bir tanımdır.

TEFRİD ~ 62

Tefrid, tek görme, yalnızlık.

Tevhid nasıl O'nun bilgisinin öğretisi oluyorsa, tefrid de O'nun tecrübesinin öğretisidir. Tevhid bilgi ehline aittir. Tefrid'se zevk ehline... Bununsa birlikte yine, öğretmenin derinliklerinden tecrübenin derinliklerine geçişi görüyoruz.

O zaman buradan marifet ehlinin yaşanmış, daha doğrusu yaşayan tecrübelerini kapsayan bir başka öğreti çıkar.

Şeyh İbn'ul Habîb Divan'ında söylüyor:

"Tefrid aşkı kişiyi Sekine'yle (dinginlikle) gelen sürekli yardımla ödüllendirecektir.

Allah'ı her an ihsan ile görerek, kuşkulardan arınmış olarak, hakikaten sevmeye başlayacaktır. Sabır ve lekesiz aşk, Yakîn'in bütün makamlarını taşır.»

Ayrıca:

"Güç yalnızca kendini O'nunla Tefrid edene ve çok çok zikretmekle, kendini O'nu hoşnut edecek şeylerle süsleyenlere verilir.

Böylece fakîr, O'nun Özü'nün çöllerinde, topyekûn yitirmeden başka hiçbir şey barındırmayan bir yoklukla yok olana kadar yükselmeye devam eder.

Eğer varlığın yıkıntılarına geri dönerse, velâyetini ve şanını açığa vuran bir şeref cübbesini de [beraberinde] getirir."

EF'AL ~ 63

Ef'al, Allah'ın eyledikleri olarak, fiiller. Ef'al, Allah'ın mahlûkattaki eylemleri ve hükmüdür. Bu, hem zerrecikler (veya Evren'in temel malzemesine her ne ad verirsniz) alanında, hem de hayat dolu organik varlıklar alanında yürürlükte olan Hüküm'dür. Sufinin kendi büyük psikolojisi olan tasavvufi kozmolojide, organizma, olaydan ayrı olarak görülmez.

Diğer bir deyişle, her varlık bir mekan/organizma olduğu kadar bir olay/organizma'dır, çünkü yaşayan herşey bir mekan - içi yaratık olduğu kadar bir zaman-içi yaratıktır. «Savaşlar» in ve «toplumlar» in tasvirinden bir yarar sağlanabilirse de, bunlar, bireleşmiş organizmalarda olduğu türden bir gerçeklik taşımazlar.

Bütün yaratılış «Kün!» [«01!»] ilahî Buyruğu altında olduğundan, bütün eylemler Bir Eyleyici'nin etkinliğidir. Kur'an: «Allah sizin ve amellerinizin yaratıcısıdır,» der. Bir bakıma amellerinizin sorumlusu siz olduğunuz halde; bir bakıma da amelleriniz sizin zaman-içi yerleştirilmenizden ve sizin önceden belirlenmiş hücresel gerçekliğinizden neşet eder. Allah'ın istediğini isteyinceye kadar kimse özgür değildir. O zaman isteyecekler ve istedikleri hep gerçekleşecek.

Bunu anlayabilmek için, «seçim özgürlüğü», «önceden - görülemezlik» vesaire türünden naiv matematiksel

işlemlerle, «rastgelelik» yanılısalarını ve diğer benzeri kavramlarla değer kalıplarını kozmik gerçeğe yamamaktan vazgeçmek gerekir. Eğer olay istiyorsanız, yalnızca bir tek şey olmaktadır: Evren.

Seyyid Muhammed İbn'ül Habib Divan'ında söylüyor:

«Kozmostan Saflığın Huzuru'na seyahat edeceksin, hilkatte ve Hüküm'de Allah'ın Eylemesi'ne şahid olacaksın.»

SIFAT ~ 64

Sifat, Allah'ın nitelikleri olarak, sıfatlar. Arayıcı, anlamak için sonsuz sayıdaki eyleme baktığında bütün olup bitenlerin, aynı kabiliyet ve kapasite niteliklerinden doğduğunu görebilir. Asıl nitelikler yedi tanedir: konuşma, duyma, görme, bilgi, irade, kudret, hayat. Bunlar insan denilen yaratığın asıl nitelikleridir ve kendisiyle varoluşun sırrına nüfuz etmeye çalıştığımız idrakimizin dönüştürücü sürecinde, bütün niteliklerimizi, bütün doğuştan ve açık niteliklerimizi kaynaklarına, Bir'liğe çeviririz. Bu suretle, görme Gören'e(el-Semi'), söz Konuşan'a(el-Kelim), bilgi Bilen'e(el-Alim), irade İsteyen'e(el-Mürid), kudret Güçlü'ye(el-Kadir), hayat Yaşayan'a(el-Hayy) aittir.

Arayıcı, her eylemin bir sıfatın tezahürü olduğunu, onlardan neşet ettiğini, onlardan doğduğunu; bu eylemlerin ortaya çıkmakla sıfatlara delalet ettiklerini bilincine iyice yerleştirmelidir. Bilici kendini gösterdiğinde yalnız bilmede gözüdür; bu yüzden arayıcı, varlığın görünen yüzünden onda gizli olana, eylemden sıfata yönelir. Tevhid Allah'ın Bir olduğunu teyid eder, bu yüzden arayıcı, derin bir kavrayış bilinciyle Allah'ın eylemlerinde ve sıfatlarında Bir olduğunu kavramalıdır. Şimdi incelediğim ve anlamak için hazırladığım yakında açık bir görüşle görecektir.

Şeyh İbn'ül Habib, Divan'ında söylüyor:

"İsmlere yükseleceksin ve nurlarından içeceksin... Böylece senden sıfatların perdesi kalkacak."

ZAT ~ 65

Zat, Allah'ın Özünü anlamında, Öz. Allah Bir'dir. Evren'in yaratılışından önce Allah vardı ve O'nunla birlikte hiçbir şey yoktu. Bunu duyduğunda imam Cüneyd birdenbire söyledi: "Öyleydi!.. Öyledir!" Allah eylemlerinde, sıfatlarında ve varlığında Bir'dir, öteki türüsü tevhid olmazdı. Sıfatlar nasıl eylemlerin (oluşların) kaynağı ise, varlık da sıfatların kaynağıdır. Varlık her düzlemde mevcuttur.

Sufileri, varlığı tek başına "bilebileceklerini" iddia etmelerinden ötürü suçlamak yanlıştır. Allah bölünemez zira tevhidi bu da zedelerdi. Anladığımız odur ki varlığın her çehresinin içinde tezahür ettiği bir biçim vardır ve bu biçimler farklıdır. Arif, Hakikat'in doğrudan idrakini kendisine bağışlayacak "farklılık"ta bir Mevkif (durak) peşindedir. Arifane araştırmanın özünde yatan, Öz'ün sırrıdır. Zıtları birleştiren budur. Zaman-ıçı varoluş tarzı çerçevesinde kavranabildiği halde evrenin kesintisiz, süreğen bir gerçekliği yoktur. Bu yüzden de öğretisi panteist değildir.

Öğretisi monist (tekci) de değildir, çünkü zaman-ıçı varoluş tarzının gereği olarak kul kuldur Rabb de Rabb... Zaman-ıçı'lık olmasaydı Rabbanîyet de olmazdı. Birlik (tevhid) Allah'ın herşeyi kuşatıcılığının ifadesidir. Ama İmam Cüneyd'in de dikkati çektiği gibi, "zaman-ötesi belirildiğinde, zaman-ıçı'lık onun içinde erir." Böylece fenâ, kemâle erdikçe Öz'ün anlamı belirecektir, ama Şeyh el-Kâmil'in şu sözlerle yaptığı kılavuzluğu hatırlayın:

"Öz'ün her tecellideki güzelliğini kavrayın. Varolan'ın varoluşu bunun için olmasaydı hiç olmazdı."

MARİFET ~ 66

Marifet, blitun bilgilerin dayandığı bilgidir. Bütün bilgiler mümkinat [olabilirlikler] dairesinde gerçekliği kanıtlanabilir

olmakla birlikte, farazidir. Bu bilgi, gösterilip kanıtlanabilir olmamakla birlikte, gerçektir. Diğer bilgilerse, "bilen kişi"yi ne aydınlatırlar, ne acıdan uzaklaştırırlar, ne her durumda yargı yeteneği kazandırır, ne de onu nurlandırıp ışılatırlar. Bilgilerle donanmış kişi, ihtiyaçlar ve yaratılmışlıktan ileri gelen bağımlılıklar içindedir.

Marifetle donanmış kişi ise, yaratılıştan her ne dilerse kendisine veren Rabb'ine bağımlılıktan başka bir ihtiyaç içinde değildir. Diğer bilgiler, dayanaksız yapılar olarak temelsizdirler. Marifet nefis bilgisi olduğundan, merkezi bilgi olarak, onu bilenler için bir kanıttır ve bu, onun diğer bilgiler üzerindeki şanı ve üstünlüğüdür. Ona sahip olan, onunla evreni, nasıl kurulduğunu, temelini oluşturan yasaları, işleyişleri içinde, nitelikleri ve özleriyle bilir. Evren hakkındaki bilgisi, kendi nefsi hakkındaki bilgisidir ve kendi nefsi hakkındaki de kendi özgün gerçekliğinin, ademî kimliğinin doğrudan idrakidir.

Sahip olduğu herşey Allah'tandır. Herşeyin içinde, ötesinde ve berisinde Allah'tan başka bir şey görmez. Kalbinde olduğu gibi, gözünde de Allah'tan başkası yoktur.

Bunu kazanan simyanın büyük sırrını kazanmıştır. Onun [sadece] mevcudiyeti bile bir rehber ve bir ihtar olduğu için, ele geçirdiği bu bilgiyle o huzuruna gelenlerin kalplerini değiştirir, Allah'ın izniyle Allah'a yöneltir.

İSM-İ A'ZAM ~ 67

İsm-i A'zam, ulu ad.

Bu, Darqawî Yolu'nun talimiyle uyumlu olarak belirlenmiş bir biçimde tekrarlanan «ALLAH»tır. Ad uzatılır, ilk makamda, dinginlikte, Ad'ın harfleri kalpte canlandırılıp düşünmeye ara verilir. Bütün bunlar yetkili (icazetli) olan kişinin «izn»iyle olur.

Ad, arayıcıyı Adlandırılan'a götürür. Adın zikredilmesi yalnız yapılı, ama bunun daha ileri noktası yalnızlıktır (tefrid), ya mağara yalnızlığı ya da halvet. İlk makamlarda müride yol gösteren Şeyh'tir; ama mürid belirli bir noktaya ulaştıktan sonra, artık yoluna tek başına devam etmesi gerekir. Bu noktadan sonra şeyh müridi adım adım izler ; yolun sonuna varana kadar... Yolun sonu da mahlûkatın Rabb'ine dolaysız şهادettir. İlmü'l - Ledunnî: yüz-yüzelik bilgisi...

Bu, Öz'ün Adıdır ve Adların en büyüğüdür. Eğer A-L-L-A-H'tan, yani elif lam lam he'den ilk elifi çıkarırsanız geriye "lillah" kalır. Lam'ı çıkarırsanız geriye "lehü" kalır. Eğer ikinci lam'ı çıkarırsanız, bu defa da Öz'ün Adı olan, Hüve olan "Hû" kalır. Her aşamada Allah'ı bulursunuz.

Şeyh Habib el-Alevî, Divan'ında şunu öğütüyor:

«İsm-i A'zam'ın zikrini yapın ve kozmosu geçin, ganimeti kazanacaksınız. Zaman - dışı'lığın denizine dalın. Bu Allah'ın denizidir.»

GURBET ~ 68

Gurbet, sürgün.

Hadis bildiriyor: "Hakikat arayışı bir gurbettir."

Şeyh İbn'ul Habib'in Divan'ında şöyle yazar: "Kürsi'nin Rabb'ine yalvarıp yakarmakla insanlar arasında bir zahid olacak ve seni yolculukta geciktiren nefsten arınacaksınız."

Bu mısradaki, bir başkasının değil. yalnızca Allah'ın, zamanı geldiğinde -hiç kimse onun zamanını kısaltıp aceleye

getiremez, uzatıp geciktiremez-, nihai olarak arayıcıyı o zamana kadar onu meşgul edebilmiş her şeyden sırt çevirmeye zorlayan yoğun iştiyak makamına işaret edilmektedir.

Bu aşamada mürid, dünyasını kuran yükümlülük, cezbe, meşguliyet ve eylem olarak ne varsa hepsini terk etmelidir. Zahiri taahhütlerini yerine getirdikten sonra işini tamamlamaya dönebilir. Ne var ki, bu terkte mürid tamamen serbesttir. [Üstelik] terkenden hiçbir sonuç da çıkmayabilir: Allah en iyi Hüküm Sahibi'dir ve bilinmezlerin biricik Bilicisi'dir.

Bu meselede mürid şeyhinin öğüdünü kabul eder, eğer halveti emrediyorsa yerine getirir, eğer beklemesini buyurursa, birleşme için duyduğu tutku kahredici bile olsa gecikmeyi ve onun kılavuzluğunu kabul eder. Şeyhine beslediği güven, hiçbir zaman böylesine büyük bir önem kazanmamıştır.

Sonunda, kişi, kendisiyle ilgili bütün kuşkularını, tek bir büyük şüphe halinde şeyhine havale etmeli, bunu da elinin ulaşamayacağı bir kanaat halinde ifadelendirmelidir. Bu, şeyhin izninin yadsınmasıdır. Kabul, nefsin Hakikat'te Hakikat tarafından teyidi olur. Şeyh baştan beri yalnızca bir ayna olmuştur. Bu ermeden anlaşılmaz. Gurbeti kabullenin. Gurbet hicret sünnetidir.

HALVET ~ 69

Halvet, tenhaya çekilme.

Halvet, tenhaya çekilme, İsm-i A'zam'ın zikrini yoğunlaştırarak Cemal'in seyrine vasıl olabilmek için dünyadan çekilmektir. Kılavuzu Şeyhtir. Şeyh Abdülkadir Geylanî'nin sözlerine harfi harfine uyulması gereken makam budur. Cahil insanlar, bunu, şeyhin müridi üzerinde sahte bir toplumsal denetim sağladığı biçimde aktarıyorlar ki bu böyle değildir. Şunu, bu makam bağlamında söyleyelim:

«Şeyhinizle, yıkayıcısının elinde ceset nasılsa öyle olun.»

Daha önceki bütün edebler, doğru oturma, teşekkür etme edebleri, halvette arayıcıya yardımcı olacaktır. Ama hiçbir şey Rabb'in büyük bir umutla umulması, sizin kötü niteliklerinizi, kendi arı nitelikleriyle ve sizin karanlığınızı (zulmet) kendi aydınlığıyla (nur) örtenin kudret ve ihtişamına olan derin güven kadar faydalı olmaz.

Kutb, Şeyh Ebu'l Abbas el-Mürsî «Şeyh'e ulaşmak zordur, Allah'a ulaşmak kolaydır,» demiştir. Bu halvetin sırrı ve başarının kapısıdır, şeyh'e bağlanın ve olan herşeyi içtenlik ve titizlikle ona söyleyin. Onun emir ve uyarılarının kılavuzluğunu son kelimesine kadar benimseyin. Halvet, تنها yer ya da açık yer anlamında bir kelimedendir. Gerçekte arif için açık yerin açık yeridir.

UZLET ~ 70

Uzlet, inzivâ.

Halvetten sonra uzlet. Uzlet, aydınlanan bene görünen görkemli mana ve sırları kalpte sabitleştirmek için halvetten sonra çekilmektir. Çoğunlukla yüklenen tecellilerin kudreti ve kalbe akan manaların ağırlığı nedeniyle, Halvetten sonra mürid bir sarhoşluk veya bir haşyet halindedir. Bu, fenâ'nın etkisiyle ortaya çıkan bir haldir.

Uzlet, fakîr için ondan sonra kaçınılmaz olarak gelmesi gerekene karşı sığınaktır, ama doğrusunu Allah bilir. Herhangi bir olayda, olup bitenlerin apaçık anlaşılmasını sağlar ve arifi, sırrı avamdan örtülü olarak, tevazu içinde dünyaya döndürür.

Şeyh İbn Ataullah Hikem'inde şöyle diyor: "Varlığınızı karanlığın toprağına gömün; çünkü önce gömülmeden filiz süren, kusurlu çiçek verir."

Kimin gücü yetiyorsa, Halvetten sonra sık sık Uzlete çekilmelidir. Uzletin kuralları, Halvetin kuralları kadar kati değildir: Uzlette biraz konuşmaya, yalnız dolaşmaya ve kısa süreli çalışmaya izin verilmiştir.

SİMSİM ~ 71

Simsim, susam.

Şeyh'ül Ekber, Simsim'i "anlatılamayacak kadar ince olan marifet" olarak tanımlıyor.

-Tam olarak Allah ve sırlarının bilgisi anlamında- marifette hem korkunç derecede apaçık aşamalar, hem de gizli aşamalar vardır. Daha önce gidenler tarafından, yolculuğun yalnızca ana çizgileri çitlatılır. Aslında ancak bazı şeyler söylenebilir, bazılarıysa söylenemez. Ariflerin suskunlukları manada konuşmalarından daha derindir. Yazılanlarda yalnızca işaretler vardır ve Bunların çoğu da, büyük Divanlarda gördüğümüz gibi şifrelenmiş haldedir.

Arif, gelen ve terk eden marifetler bulacaktır ve bunların farkında olmalıdır; bir kez gittiler mi giderler ve herhangi bir tür içsel biçimlenmeye sokulamazlar, bununla birlikte gelirler ve gelişlerinde onların kanadına tutunanları değiştirirler. Böylece arif aşkın sırlarının aktığını, bitmemecesine aktığını görür. Bütün mesele, bu marifet ırmağına kendini bırakabilmekte ve onda ne büyük hazinelerin yattığını görebilmektir. "Cennette öyle devasa hurma ağaçları vardır ki etrafını dolaşmak bir yıl sürer, ama el uzandığında erişir ve hurmasını yer."

TECELLÎ ~ 72

Tecelli, görünmeler. Allah'ın kuluna pencereleri açması. Aydınlanmalar.

Tecelliyat - bazan keşf de denir - perdelerin kalkması, arife, Melekût'ta ilerlerken ve Ceberrût'un ışıkları üzerine vurduğunda gelir. Şeyh'ül Ekber'in işaret ettiği gibi, gerçekte Ceberrût en yüksek alem değildir, orta alemdir, berzah ya da nurlar arasındaki yani gizli olan şekiller alemiyle dış göze görünen şekiller alemi arasındadır. Bir uyku olan gündelik hayatta gizli olana geçitimiz olmadığından, arayıcı Allah'tan başka (gibi) görünen herşeye [masiva] sırt çevirmelidir.

Ama bu, iki dünyada bütün varoluşu ve onunla Allah'ı görebilmek içindir, iç tasarım dıştakine egemen olduğunda, görünmeyen dünya görünenden yönetimi ele alır. Yapılacak iş, içi ve dışı mana bakımından bir sıraya koymaktır. Eğer kişi bunu yapmazsa batıncı olur ve böylece dışı yadsıyıp Allah'ı sınırlamaya kalkışır. Kılavuzluk olmazsa, aydınlanmayı izleyen aşamanın imkansız değilse bile çok güç olmasının nedeni budur.

Şamlı Şeyh el-Haşimî, «Allah'ta yok olmanın (fena bulmanın) Şeyhin elindekinden başka yolu yoktur ve istisnalar kaideyi iptal etmez.» demiştir, ikisi kaynaştırılıp eşitlendiğinde, birbirinin zıddı olmaktan çıkarlar... Böylece, artık birbirine egemen olmayı bıraktıkları için, fena bulurlar. Bu aşamada, sıfatların nurları açıkça zuhur eder. İdrak'in şafağı söküncü, nur - öz'ün büyük nuru - doğar.Öz'ün tecellisi. Sevgili'nin Cemal'i...

TAHALLÎ ~ 73

Tahalli, el etek çekmek.

Bu, dünyanın, vehim (yanılsama) olarak dünyanın son yenilgisidir. Arif bir kez tecelliyatı tadıp nurlarından içti mi, bir zamanlar onun için önemli olan şeyler gözünde küçülür. Takdiratin sırrıyla hasıl olan kısa ya da uzun süreli ayıklıktan sonra, arif daha büyük açılımlar ve şimdi kendi beninin derinliklerinin bağlantı kurduğu sırları öğrenmek için daha büyük bir arzu duymaya başlar; artık has odaya gelmiştir ve Sevgili'yle konuşabilecektir.

Bunun sonucu olarak kendi batıniyyetinin hazine sandıkları, hazinelerini açığa çıkardıkça ona dış (zahiri) dünyadan gelenlerin önemi azalacaktır. Marifetten (irfandan) yoksun öğrenmeden duyulan hoşnutsuzluktan dolayı ilim ehli el-etek çeker (Tahalli eder). Bunun meyveleri hikmet, varoluş rahatlığı, kerametle tedariklenme, onları aramadan kendisini izleyenler ve insan olsun hayvan olsun, mahlukâtta taşan sevgidir.

Artık, dünyayla ilişkisini kesmek şöyle dursun, Üstadımız Mevlana el - Arabi'nin belirttiği gibi, bir zamanlar peşinden koşup da bir türlü yüz bulamadığı dünya, şimdi onun peşinden koşup durmaktadır. Herşeyde yalnızca Mevlasını görür. Herşeye hakkını verir. Kalbi özgürdür.

EL-AMÂ ~ 74

El-amâ, büyük sis.

Tirmizi'de Resul'e "Allah evrenin yaratılışından önce neredeydi?" sorusunun sorulduğu hadis-i şerif vardır. Resul "Amâ'daydı.» diye cevap veriyor ve Hadis bir aşağıdalık-yukarıdalık olmadığını belirterek sürüyor. Diğer bir deyişle, orası zaman-dışılıkla kadim bir mekân-dışılıktır. Efendimiz Ali Kerremallahü Veche'ye aynı soru soruldu ve uzun bir sessizlikten sonra şöyle buyurdu: "Allah'ın nerede olduğunu sormak bir yer (mekân) sormak demektir. Allah vardı ama yer yoktu. Sonra zaman/mekân'ı [dehr] yarattı ve şimdi zaman/mekân'dan önce olduğu gibidir."

Bu suretle Amâ, içinde biçimlerin olmadığı bir boşluk, mutlak ıssızlık, varlık-dışılıktır. Özgün ıssızlık. Allah'a olan yolculuklarında, arifler, derin tefekkürlerinin bir aşamasında, Allah dilerse, farkların ortadan kalktığı büyük bir karanlık sise girerler. Zamandan-önce'lik. Şeyh İbn el-Habib ögütüyor:

"Ey gözleriyle görmek isteyen. Ruhun ve biçimlerin üstüne yükselmelisin. Ve asil ıssızlığa yapış -ve sanki yokmuşsun gibi ol- ey fenâya ulaşmış kimse! Hakikaten manaları her çağa yayılmış bir sırrı göreceksin."

MURAKABE ~ 75

Murakabe, gözetlemek.

Gözetleme, fakîr, nefis'in kötü amellerine karşı kendini koruduğunda başladı. Sonra gözetleme, bilince "gayr"ın (Allah'tan başkası'nın) girişini engelleyen fikr'deki dikkate doğru derinleşti. Bununla birlikte, gözetlemenin bir son aşaması vardır ki, marifetin doruğudur. Tevhidin tecrübesi olan bilinçliliğin yerinden edilmesini ihata eder. Baştan tekrar bakalım. Birinci aşamada, bir Gözetleyici'ye [murakıb] zahiri gözetlemeye ve onu arı kıldırmaya başlatıyorsunuz.

İkinci aşamada, Gözetleyici nefsi kendi bâtinî aldanmalarında gözetliyor. Buradan, Gözetleyicinin herhangi bir şey ya da biçim gözetlemekten uzak durduğu, yalnızca Ad'ı zikretmekle meşgul olduğu çok engin bir aşama zuhur ediyor. Bu da Asil İssızlığa götürür. Sonra arayıcı, duyumsal olanla manayı gittikçe birbirine yaklaştırıp daha iyi bir dengeye kavuşturarak dünyalar arasında hareket eder. Nur ışığında Allah'ı görmediğinizi, ama Allah'ın sizi gördüğünü bilirsiniz.

İhsan. Bu, "katıksız monizm" ya da herhangi bir başka bayağı felsefi tavır değildir; çizgisel bir anlatımla ya da formülle anlatılamayacak bir durumdur, çünkü latiftir, dinamiktir ve sırdır. Bu vaktin Virdi, Virdu's-Sehl'dir.

Allahû ma'i.

Allahû nezîrun aleyye.
Allahû şehidun aleyye.

66 kez.

MÜŞAHADE ~ 76

Müşahade- tanıklık.

Şeyh el-Fevterî, «Gözetleme'nin (murakabe) sırrı tanıklıktır (müşahade)» demiştir.

Şeyh İbn'ül Habîb, Divan'ında söylüyor:

«Er - Rahman yalnız Arş, Kürsî, Levh-i mahfuz, ya da Sîdret'ül - Münteha gibi tecellilerde görünür.»

Ayrıca diyor ki:

«Hakikat bir melek ya da bir fani insan tarafından ancak tecelli içinde görünür.

İlk tecelli Ahmed'in Nurudur, en güzel övgüler ebediyyen O'nun üzerine olsun.»

Devam ediyor, bunu dikkatle kavramaya çalışın:

«Hakk. bütün mahlûkatı, olmuş ve olan her ne varsa hepsini O'nunla doldurdu.

Bu yüzden O'nu hem nefsinizde hem de afakınızda görün ve yaratıcıyı idrak edişinize katın.

Ve bu görme nefsteki, kalpteki ve sırrın sırrı her kusuru giderecektir.»

Böylece arif. Sıfatların tecellisinden Zat'ın tecellisine geçer. Sonu Cemal'in doğrudan seyridir.

Şeyh İbn'ül Habîb şöyle demiştir:

«Sevgilinin Cemali belirdi, tanyeri ışıldadı.»

VELAYET ~ 77

Velâyet. Allah'la dostluk, kabili. Velayet velînin makamıdır; o bilgi üzere olandır. Şeyh İbn'ül Habîb, Divan'ında söylüyor:

«Sen Allah'la teklifsiz oturanlardan olacak, kuşkudan, şirkten ve masiva'dan emin kılınacaksın.»

Şeyh İbn Acibe bu konuda şunları söylüyor:

«Meyvası, duyumsal olanın ortadan kalkışı ile Zat'te fena bulmanın gerçekleşmesidir. Silinen şey hiç varolmamıştır, kalan şeyin ucu bucağı yoktur.»

İbrahim bin Edhem birine sordu: «Velî olmak ister misiniz?» Adam «Evet!» diye cevap verdi. «O zaman bu dünyadan ya da öbür dünyadan bir şey isteme. Kendini Allah'a ada, yüzünü O'na çevir. Sana incelikle davranacak ve yardım edecektir.»

FENA ~ 78

Fena, Allah'ta yokolma,

Şeyh'ül Ekber der ki: «Kul, amelleriyle, Allah'ın onu murad ettiğini görür.»

Fena'nın üç aşaması. Şeyh ibn'ül Habib'in Divan'ında şöyle özetlenmiştir:

«Allah'ı zikretmenin başlangıcında fiillerin birliği (tevhid-i ef'al) apaçık ortaya çıkar.

Ve sıfatın birliği (tevhid-i sıfat) Allah aşkından doğar.

Ve O'nun Zat'ının birliği (tevhid-i zat) Allah'ta ebedîliği getirir.»

Yani: fiillerde fena, sıfatlarda fena, Zat'da fena. Şeyh Habib el - Alevî, Divan'ında şöyle yol gösteriyor:

«Mülk ve Melekût, Ceberrût gibi hep sıfattır ve Zat O'nu gösterir. Sıfatlardan çekilin ve kendinizi Zat'ın Zat'ında eritip yok edin. Bunlar sonunda Allah'a götüren işaretlerdir.»

Fena, tam anlamıyla ne diyorsa odur. Sıfatların ve hatta hayatın durmasına dayanan mane'î ölümdür. Fena'ya, İsm-i A'zam aracılığıyla duyumsal olandan, bilinçlilikle kurulan son bağlantı olan Ad bile kaybolana kadar, çekilmekle ulaşılır. Asıl ıssızlığın derinliklerinden sırlar ve nurlar zuhur eder. Arayıcı, herbirinin ayrı renk ve anlamı olan feleklerin arasından geçecektir. Nur üstüne nur... Sırrın üzerindeki örtüyü kaldırarak Allah'a işaret eden büyük tecellîye kadar.

«Fenanın kemale ermesiyle Zat'ın anlamı aşkar olacak;böylece geri kalan ömrünüzde Allah'ta zenginleşerek beka sahibi olacaksınız.»

BELÂ ~ 79

Belâ, sınanma.

Fenâdan sonra Belâ gelir. Yok oluştan sonra sınav gelir.

Marifet aydınlığının etkisi o kadar viran edici ve nefis mevkiini o kadar yakıcıdır ki, dengesizlikten yeni dönmüş kişiyi yine oraya atabiliriz. Biraz başarıya ulaştı diye bütün tecrübenin kendi hüneri olduğunu hayal edebilir ve perdelerin kalkmasının hakiki anlamı, ansızın duyumsal olan'a girişle sonuçlanan aldanmayla tersine çevrilebilir. Salik'in (yolcunun) zaferi kazanması acze yapışmasına ve asil öğretiyi -kul kuldur, Rab de Rab- gözden kaçırmamasına bağlıdır. Fenâ, bu işin doruğu ve anahtarıdır ama her şey Fenâ'yla bitmez.

İmam Cüneyd, Fenâdan sonraki armağanın Belâ olduğunu; Belânın işlevinin de kulu yeni konağında arıtmak ve onu yeni seyrine hazırlamak olduğunu ihtar etmiştir. Seyrinde zıtları birleştirenin duyumlar âleminde (mahsus) iş görürken bu manaları canlı kılabilmesi için yeniden eğitimden geçirilmesi gereklidir. Allah'ın kuluna korunması ve sağaltılması için bir sınavlar armağanıdır. Allah Rahman ve Rahim'dir. Yakın olandır. İşte hemen şimdi, aşğın ilk sınavı gelmektedir: Allah dehşetli Celâl'iyle tecelli ettiğinde O'ndan yüz çevirmemek...

BEKÂ ~ 80

Beka, süreklilik, Allah'ta Beka. (Beka billah). Şeyh'ül Ekber şöyle diyor: «Kul görür ki Allah herşeyi korur (esirger).» Beladan sonra Beka... Kelime, Allah'ın adlarından birinden, El - Bakî'den gelir, çünkü O ebedî olandır. Böylece kul kulluğuna döner. Şeyh ibn Ataullah'ın çok derin bir biçimde söylediği gibi.

«Allahümme. Bana mahlûkata geri dönmeyi emrettin, o zaman beni onlara nurlarla örtülü olarak, feraset kılavuzluğunda dondur ki, böylece onlardan sana girmiş olduğum gibi, onlara bakmaktan korunmuş sırrımla ve beni onlara bağımlılıktan kurtaracak himmetimle onlardan sana döneyim. Zira senin herşeye gücün yeter.»

Bu, Beka'nın hakîmane anlatımıdır.

Beka, yolun ve vuslatın tasdiğiyle, bir muskaya sarılmış gizli sır ve bilgiyle baştaki kulluğa dönmektir. Beka ehl-i zahirde kul, batında özgür, zahirde karanlık, batında aydınlık, zahirde ayık, batında sarhoştur; iki denizin -şariat ve hakikatin - arasındaki berzah'tır. Fark (ayrım) onu cemden (birliktelikten) cem de farktan alıkoymaz.

SAHK ~ 81

Sahk, dağılıp toz olma. Şeyh'ül Ekber buna "zor karşısında binamızın darmadağın olup ortadan kalkması" diyor.

Mahk için "O'nun kaynağında fenâ bulmanız" diyor. Bu da yerle bir olmak demektir.

Saika, yıldırım. "İlahi tecellide fenâ."

Bu üç tabir, birbirinden ayrı olarak, Allah'ın kudreti herşeyi kuşattığından küçümsenmemesi gereken merkezi fenâ hadisesini karşılarlar ve tecrübe çekirdeğinin, ya da kısaca söylesek mahallinin ortadan kaldırılması insanı paramparça eden bir hadise olduğu için bu tabirler gerçekten yerindedir, hiç abartma sayılmamalıdır. Arifin derin tefekküründe, zamanı geldiğinde ve kalbinin bir iç tepkisiyle hareket etmesi emrolunduğunda -zamandışı olan o zamanda- zaman engelinin kırılması kaçınılmaz bir yıldırım gibi düşer.

Bu, ezilme, helak olma gibi tabirlerle anlatılırken unutulmamalıdır ki, Aziz olan O, aynı zamanda Er - Rahman'dır. Bu aşamada aşğın arzusu ölmek, gölge nefsiyle birlikte silinip gitmek ve sonunda gerçek doğrudan bilgiyle -ilmu'l ledün- yüzyüze gelmektir. Bunun bedeli budur, ama ey Arif, dünyaya döndüğün zaman unutma ki, bu senin gerçekliğindi... Onun için, durup dinlenmeden onu ululamaktan başka ne yapabilirsin ki ?

"Yeryüzünde bulunan herşey fanidir. Baki olan ancak yüce ve cömert olan Rabb'inin varlığıdır." *

* Rahman suresi, 26 - 27. ayetler.

NASUT ~ 82

Nasut, insanlık.

Ârifin sahip olduğu yeni bilgi konumundan varoluşu belirten üçlüye geldik. Marifetten önce Evren onun dışında, karşısında idi. Murakabesinin sırrıyetinde Evren'i içinde katlayıp öteye geçmiştir. Şeyh Seyyidi Ali el-Cemâl'in büyük sözünü teyid etmiştir: "Varoluş senin ayrılmışlığındır (fark) ve sen onun toplanmışlığısın (cem)." Onun kendi bakış açısından, kozmostan "orada-dışarda" diye sözetmek artık mümkün değildir. Nasut, insani kozmik bir toplanmışlık olarak tanımlayan bir tabirdir.

Artık insan, insan/kozmos'tur. Arif, evrensel bir insandır. Bu yüzden, onun insanlığı, bilinçliliğin bu kuşatıcı boyutu içindedir. Artık bir psikolojisi yoktur ama varolmaya da devam eder. Tıpkı bunun gibi, evrensel gerçekliği batinen bildiğinden, dünyanın da artık bir kozmolojisi yoktur. Bu insan için zahirde, mekânda yapılan yolculuk eğer sadece kendi kendisinden ibaret olarak başlamışsa, bir tür cahilliktir; çünkü batrını yolculuk nasıl kozmik hadiseyi keşfetmek için idiyse, zahiri yolculuk da kendini keşfetmek içindir.

Bu yüzden, Nasut'un, yeni bir bilme üçlüsünün, bilenle bilinenin iki ayrı ya da bitişik kavram değil de [aynı] gerçekliğin iki yüzü olduğu bir bilme tarzının birinci köşesi olduğunu söyleyebiliriz.

LAHUT ~ 83

Lahut, ilahlık.

Yeni dizide bu ikinci tabir. Bununla Allah'ın kudret ve hâkimiyet sahası, varoluş üzerindeki rubûbiyeti batnî cephesinden tanımlanmaktadır. Lahut, Allah'ın manalarının ve kaynak biçimlerinin -Âyân-ı sabite- sahası olduğu için, aynı zamanda arifin de kendi kaynağı ve kaynağının kaynağıdır.

Bu suretle toplanmışlık (onun bilgiyle toplanmışlığı), kaynağının ve aynı zamanda bilinen ve bilinmeyen herşeyin kaynağının bulunduğu gerçekliktir. Hiçbir şey ondan gizlenmez, ama hâlâ güç yetirebileceği oranda bilgi edinmesine izin verilir ve bu güç de bir armağandır. Kulun kulluğunun ve O'nun rubûbiyetinin delili de budur.

Yine de arif, acz içinde bilgi deryasında yüzer ve marifet kılıcını kuşanır. Aczinde güçlü ve cehaletinde bilgedir. Nur saçar ve ona kendi insanlığından ve suskunluğundan bir dil verilmiştir. Lahut, onun toplanmışlığıdır ve ayrı-gayrı olmayan, bölmesiz-bölünmesiz bir sırlar deryasıdır o.

RAHAMUT ~ 84

Rahamut, büyük merhamet, er-Rahim'in Huzuru. Bu üçüncü tabir. İkinci tabir nasıl Arif'in gizli olan yönüne, bütün kaynak-biçimlerin ve dolayısıyla kendi kaynak-biçiminin sahasına işaret ediyorsa bu iki yönü birleştiren bir tabir olmalıdır. Böylece, nefs/kozmos'un kaynak'lığı, ihtişamla güzelliği [Celâl'le Cemâl'i] Vahdet içinde birleştiren birleştirici sırdır. Diğer bir deyişle, öz kavramının yerine Hakikat marifetini koyduk.

Ancak Rahamut'tan dönen arif, Rahim olan Mevla'nın Kaderinden ve Kaderinin sırrından ayrı olmadığını dolaysız kanıtlarla ileri sürebilir. "İnsanları Cennet'e gönderirim, karışmam. İnsanları Cehennem'e gönderirim, karışmam."

Nasut, Lahut ve Rahamut'ta marifetler (maarif) birleştirilmiş, içgörüler teyid edilmiştir. Alemler birbiri içinde erimiş, ortadan kalkmıştır artık. Allah vardı ve beraberinde hiçbir şey yoktu. Şimdi de öyledir.

MUHABBET ~ 85

Muhabbet, aşk.

Arif, tam anlamıyla aşka düşmektedir. Başlangıcı sülûktü, ortası cezbe ve fenaydı, sonu ise bekadır.

Aşkın (muhabbetin) sırları hiç tükenmemecesine akmaktadır. Arif, Sevgili'den armağan üzerine armağan almaktadır. İşin başında Allah onun yanlış amellerini örtmüş ve şefkatiyle gizlemişti. Şimdi Rabb, onun nurlarını ve bilgilerini halka açmakta, bir zamanlar o nasıl halktan yüz çevirmişse şimdi de halk ona dönmektedir. Zamanında kalbinde fukara ve bela ehli için nasıl aşk doğduysa, şimdi de Allah onların kalbinde onun aşkını doğurur. O zaman onu nasıl bereketine garkettiyse, şimdi de bunu fazlasıyla yapmaktadır.

Bir zamanlar başkalarında sertçe yargıladığı şeyleri şimdi bağışlamakta, kalbi merhametle dolup taşmaktadır. Bir zamanlar insanları iyi öğütlerle doğru amele yöneltemezken, şimdi nazarıyla, onları hasta eden şeyden yüreklerini arıtmaktadır. Bir zamanlar vahdet onun batınındayken şimdi zahirinde de belirginleşmektedir.

Bu konuda Şeyh ibn Ataullah şöyle demektedir: «Bilgenin nuru sözünden önde gider; öyle ki, nerede aydınlık belir-mişse, söz oraya ulaşır.»

KURB ~ 86

Kurb, yakınlık.

"Salik Müridlerin Arzusu ve Arif Seyyahların İncisi"ndeki yüce ve eşsiz kasîdesinde, şair 'Yakınlık Makam'ını tanımlarken şöyle diyor:

«Sevgiliye münacaat bizi güzelliğe, parlaklığa, hamde ve zevke bürüdü. Yakınlaşırken bütün kısıtlamaları bir kenara attık ve övmeyi sevdiğimiz Bir'i açığa vurduk. Sevgili bize Sevgili'den başka herkesi gözden kaybeden bir aşk yudumu içirdi. Mahlûkatı saf toz parçaları olarak gördük;nurların apaçık ışıldadığını gördük. Nur veren bir şarapta silinip yok olduktan sonra mahlûkata geri döndük. Allah'tan bir ihsan olarak bize ebedîlik verildi ve sabırla Sevdiğimizi örttük. Kaç kez bir salikin üzerine eğildik de, deryaya dalanların makamına yükseldi.»

Burada Şeyh ibn'ül Habîb, kurbet (yakınlık) makamının mahremiyetine girenlere mahsus armağanları açıklıyor. Bu, «iki yay uzaklığı» denilen makamdır. Arifler bu tabiri bir yakınlık, yüzyüze buluşma, Tevhid'in gizli merkezi gibi manalara işaret sayarlar. Bu makamdaki biri, eskiden nasıl dışta etkin idiyse şimdi de içte öyle etkindir. Daha önce Allah aşıklarını arayarak dolaştı, şimdi batınen Sevgili'ye dönmeyi umarak dolaşmaktadır. Kaside devam ediyor:

«Bir şeyle gizlice meşgul olduk ve o da gizliydi, ve sevmeyi seçtiğimiz bize geldi.»

TERAKKİ ~ 87

Terakki, yükselmedir. Telakki, almadır.

İlki Şeyh'ül Ekber tarafından «haller, makamlar ve marifetlerde ilerleme» olarak, ikincisi de «sana Allah'tan geleni alman» olarak tanımlanıyor.

Arif yolculuğu bırakmaz; ancak şimdi yolculuk Allah'ta Allah tarafındandır, [istemeye ve Sevgili'nin armağanlarına göre] bilinçle, ve zevkle, ve vecdle, ve keşfle, ve açılma üzerine açılmayla.

Arif, bu makamlarda, en sonunda, hiç ummadığı, hiç beklemediği bir zevkle karşılaşır. Bu, Allah'ın bir armağanıdır. Oysa arif, onun varlığından haberdar bile değildi. Çünkü onu belirtmeye ve tasvir etmeye yetecek hiçbir şey yoktur. Onun ne olduğunu bilenler bilir ve onun tadını tadanlar bilir. Sürekli bir keşiftir o. Sürekli yenilenmedir. Cemal'in her dem taptaze olan şهادeti, Celal'in her dem taptaze olan haşyetidir.

Böylece, bir zaman gelir ki, arif insanın, günahkar, dar ve zalimken tasavvur ettiği gibi olmadığını anlar, insan engin ve sınırsız bir hale muktedirdir. Bu arifte, Ademoğullarına müjde ve uyarıyı yaymak ve insanları öz - bilgisi'ne, şهادete ve hayrete davet etmek için yeni bir arzu ve özlem doğurur.

LİSAN ~ 88

Lisan, dil.

Şeyh'ül Ekber lisan için "İlahi Belâgat ariflerin kulağına onunla gelir." der.

Muhabbet ehli için Allah'ın armağanları bitmemecesine akar. Şهادetin has odasına dönmeye sebatlı olan güçlü arif, Allah'ın kulunu perdeleri kaldırarak olduğu gibi, sözüyle de şereflendirdiğini görür. Bu suretle Allah doğrudan ve Kur'an'da belirtilen işaretlere göre konuşur. Temaşa'nın nasıl bir edebi varsa, dinlemenin de bir edebi vardır.

Bu bazen pabuçların çıkarılması olarak adlandırılır; çünkü kul, Sevgili'yle konuşmadan, Sevgili'yi dinlemeden önce iki dünyayı da bir kenara koyar. Bu bir yerdir, ve o yer bir Huzur'dur -hazretü'r-Rabbanî-. Rubûbiyetin Huzuru. Bu

Huzur'a kabuller artar ve büyük arif Sevgili'den gelen haber üstüne haberi açılmayana kadar manaları artar. Böylece başlangıçta halvette ve uzlette [mahremiyette] olan, çok geçmeden açıkta, ortalık yerde olup bitmeye başlar. Allah işitcidir. Allah söyleyicidir. Allah evrenin Rabbi'dir.

Övgüler O'na olsun.

TEMKİN ~ 89

Temkin: sebat, kararlılık.

Şeyh'ül Ekber Temkîn'i şöyle tanımlıyor: «Bize göre, Telvîn'de sebatkar olmaktır. Temkin, vuslat ehlinin makamıdır, denmiştir.» Arif bir kez makamına yerleşip, bu makamda derinleşip, kaynaktan kana kana içip şükrünü, senasını artırarak, temaşa ve şehadetle, Bağışlayıcı'nın sayısız bağışlarıyla marifetini zenginleştirdikçe, beşerî nitelikleri yavaş yavaş silinen ve sülûkunun ışıltısında eriyip giden, Allah'ta zengin bu engin ve dehşetli varlık Rabb'in bağışlarına mazhar olduğu bu makamda «sabit kadem» olur.

Bu, daima almaya hazır bulunma ve bağışları, nimetleri sonsuz - sınırsız olan bir Rabb'in ihsanlarını kabulde «sabit kadem» olma, demektir. Bu, -bela ya da nimet- her geleni aslında bir bilenlerin ulaştıkları kesinliktir. Temkin ehli için bu hayat ancak bir saat sürer ve engin zaman - içi, her an, zaman - ötesi'nin içinde eriyip gider.

Temkin ehlinin temkinini tadın, bu sizi Allah'a yolculuğunuzda hızlandıracaktır.

Allah sizi bu soylu makama ve onun görkemli bağışlarına ulaştırsın. -

Allahu Ekber.

TELVİN ~ 90

Telvîn: değişim.

Şeyh'ül Ekber bunu şöyle tanımlıyor: «Kulun ahvalindeki ilerleme. Çoğuna göre, azalmanın makamıdır. Bize göre makamların en mükemmelidir. Onda kulun hali, Allah teala'nın sözünün belirttiği haldir: «Hergün bir işle meşguldür.» Şeyh eş - Şusterî, «Aşktaki amacım değişme üzere olmaktır.» demiştir. Değişme Allah'ın mevcudattaki sırrıdır, büyük Berzah'ın makamıdır.

Tam teslimiyettir. Zahiren es-Salat ve batinen el-Üns makamıdır. Zahiren namaz, batinen mahremiyettir. Yaratılışa baktığında yaratılışın sırlarından başka bir şey görmemendir. Kudret makamında katıksız acz durumudur. Bu, «O ağaçta bir yaprak olaydım,» diyen Ayşe'nin makamıdır. Bunun tam hakikati, temkinde telvin ve telvînde temkin üzere olmaktır.

Bu ikisi bir haldir. Rumî'nin, «çok hızlı döndüğü için, bakana duruyormuş gibi görünen topaç» dediğidir. Bunu başardığınızda beşerin ulaşabileceği sınırlara ulaşmış olursunuz; artık seçkinlerin seçilmişlerinin seçilmişleri arasındasınızdır. Bu ihtişama vasıl olanlar bir cemaattir; kimisi bilinir, kimisi ise gizlenmiştir.

EFRÂD ~ 91

Efrâd, bireyler.

En büyük öğretici tarafından şöyle tanımlanır: "Efrâd, Kutb'un tasarrufu dışındaki insanları belirtir."

Şimdi, hakikat açısından, Hakk'ın ululara öğrettikleri açısından, insanın bilgideki durumuyla ilgili olarak bilmemiz gerekenlerin ve bilebileceklerimizin sonucusuna gelmiş oluyoruz. Bunların tümü Kur'an'da, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in dilinde perdeleri kaldırılan sırlarla uyum halindedir.

Şunu bilin ki, nasıl karıncalar sizin gibi bir kavimse, batını olarak insanlar da aynı ilahi güzellik, aynı biçim ve akış düzeni içinde yapılandırılıp örüntülenmiştir. Ama yine de, bütün mevcudat çalkantılı bir hareket içinde olduğu için, bu düzenleme de çiçeklerin kaç yapraklı olacağından daha kati bir kurala bağlanmış değildir. Bir kural ve... farklılıklar vardır.

Efrâd, marifet ve tasarruf ehli kâmil insanların ilahi tezahürleri dışında iş görenlerdir. Efrâd, boyun eğmenin yükümlülüklerinden, ya da zamana bağlı İnsan'ların aczinden ve sorgusuz sualsiz kabûlünden uzaktır. Efrâd Kutb'u yadsıyabileceği halde kimse efrâdı yadsımaz, yadsıyamaz. Şeyh el-Fevteri, Fevteriyye'de bildiriyor:

"Ben günün bir ferdiyim, kesintisiz bir kulum."

300 NUKEBA ~ 92

Üçyüz Nukeba, Reisler.

Şeyh'ül Ekber: «Nefislerden gizli şeyleri çıkaranlardır. Üç-yüz kişidirler,» diyor.

Onlar, cahil insanları insana dönüştüren, kişileri karanlıktan çıkarıp Allah'ın kendileriyle ya da kendilerinden değil, O'ndan gelen bir nur olan başışına götüren insanlardır. Onlar kızıl kükürt (simyacı altını) ehlidir. Bazıları sanatlarıyla kalpleri dönüştürürler, bazıları baz metali altına çevirirler, bazıları ikisini de yaparlar. Aralarında birbirlerini tanıma ve susma vardır. Allah'ın bilen kulları arasında yarattığı farklılıklarda edeb, hayranlık ve haz sözkonusudur.

Hiçbir şey ve hiç kimse onları edeb makamından ayıramayacaktır. Birbirleri arasındaki edeb meşhurdur. Öylesine zarif bilişirler ki çoğunlukla dikkati çekmezler bile... Bazıları çöllerde yoksulluk ve ihtiyaç içinde gizlidir. Diğerleri bütün dünya görsün diye insanların önüne çıkarılmışlardır. Ancak o Allah'ın görüümünde, onların işareti olan büyük deniz - arslan'ının okyanusla kara arasında sahilde uzandığı gibi uzanır.

Hepsi aynı zikri paylaşır: "Hu!", " Hu!" , " Hu!"

40 NUCEBA ~ 93

Kırk Nuceba, soylular.

Nuceba'dan kırkı Nuceba'dır. Onlar hakkında Şeyh'ül Ekber şunu belirtiyor: «Kırk kişidirler. Mevcudat'ın külfetini taşımakla meşguldürler ve yalnızca bir diğerinin hakkı için hareket ederler.»

Bunda Rabbin yarattıklarına şefkatini görün. Peygamberimiz, ariflerin başı, salat ve selam ona olsun, «Her zaman ümmetimden "İbrahim tabiatı"nda kırk kişi olacaktır,» demiştir. Bu suretle Nuceba'nın iç çekirdeği başkalarına ilgi ve tevazu içinde hizmetle bellidir. Onlar fukaranın hizmetkarıdır. Onlar, Rasûl'ün miskinlere, mahrumlara ve dertlilere derin bir muhabbet besleme sünnetini izlerler.

Kendilerini tanıtan işaretleri, niyaza bütün diğer ibadetlerden daha çok güvenmeleridir ve bu onların sünnetleri. zikirleri ve tefekkürleridir. Onunla yaşar, onunla yardım ederler. Bazısı bir ayette yaşar, bazısı bir surede, bazısı Kur'an'da yüzer. Bazısı bir başına Fatihâ'nın esrarında yaşar.

7 EBDAL ~ 94

Yedi Ebdal. Vekiller.

Şeyh'ül Ekber şöyle diyor: «Onlar yedi kişidir. Kim bir yerden bir yere bedenini kalıbında bırakarak, kimsenin onun gittiğini anlayamayacağı bir şekilde yolculuk ederse, o kişi Ebdal'den başkası değildir, İbrahim'in, selam ona olsun, kalbi üzere biçimlenmiştir.» Onların yüksek makamını belirterek Şeyh ibn'ül Habib diyor ki:

«Kendini Allah'a adayan Ebdal'in Yol'u aklıktır, uykusuzluktur, sessizliktir, yalnızlıktır ve zikirdir.» Bu, bütün büyük evliya tarafından teyid edilen bir sözdür.

Salihûn arasında sonradan olan mucizeler hakkında halk arasında nasıl durmaksızın konuşulursa, Ebdal'in ve onun ötesindekilerin bilinmesi ve saptanması da sadıkûn tarafından öyle konuşulur ve yadsınır. Ama hiç kuşku yoktur. Onlar vardır. Burada ve oradadır. Kalp bedene göre neyse, onlar da kozmosa göre öyledirler.

Eğer zail olursa, beden de zail olur, çünkü onun hayatı ve anlamı odur. Onlardan bir haber yok değildir. Vardır, Ama Hakikat'lidir, Hakikat'i'nindir, Hakikatin dilindedir, cahilden, dedikoducunun dilinden değil. Ehdal; onlar bile manevî imkanlarının sınırlarını göstermezler.

4 EVTAD ~ 95

Dört Evtad. Dört direk.

Onlar yedi Ebdal'dan seçilen dört direk ya da mertebedir. Haklarında Şeyh'ül Ekber şunu söylüyor:

«Makamları dört Evtad'ın makamma uyan dört insanı gösterir. Eğer dünyada doğu, batı, kuzey ve güney varsa, her birinin bu yönlerde bir makamı vardır.»

Bu, tasavvufî hikmetin çekirdek merkezidir. Dört kişidirler ve biri öldüğünde bir başkası onun yerini alır. Bilinirler. Teyid ediyorum ki, yalnızca dünyanın dört köşesinin destekleri değil, ama Görünmez'de Kabe'nin, Allah'ın Evi'-nin de desteğidirler. Çünkü Ev (Beyt) zahirde Allah'ın Evi'dir, ama batında Allah'ın Evi inananların (müminlerin) kalbi, ya da kalpleridir. Allahü a'lem.

2 İMAMLAR ~ 96

İki İmamlar. Şeyh'ül Ekber diyor ki; «İki kişidirler (iki Efraddırlar), Biri Gavs'in sağındadır ve yetkisi Melekût'tadır. Diğeri soldadır ve yetkisi Mülk'tedir. Arkadaşından yüksektedir. Gavs'in halefidir.»

Nesnelerin görünen yanlarındaki mükemmelliği gördüğünüz gibi gizli yanlarındaki biçimlenmenin mükemmelliğini de görün. «Allah'ın yaratışında bir noksan bulamayacaksınız.» Burada, manevî gerçekliklerin iki hakiminden herbiri bir başka yönden hüküm sürer. Bu suretle birinin bir görevi vardır, diğeri de bir başka görevi...

İdrak teyiddir ve idraksizlik onlann aleyhine kanıt değildir.

Eğer, O'nun, güzelliğiyle zahiri biçimlendirdiği biçimlenmeyi idrak edememişseniz, onu batında hiç anlayamayacaksınız demektir. Hiç fark yoktur. Her dünya birbirine zıttır, insan alemi iki dünya arasında uzanır, böylece bir boyutu görünür ve çözülemeye elverişlidir ama diğeri gizlidir ve yalnızca bu Yol'u bilenlerin ilmiyle bilinebilir. Ve Allah ' tek Bilici'dir.

KUTUB ~ 97

Kutub, eksen.

Ve bu ikisinden bir çıkar. O 'kutub'tur. Şeyh'ül Ekber şöyle diyor: «Bu Gavs'tır. Allah'ın her çağda dünyaya dikkatle baktığı yer olan kişiyi gösterir, İsrail'in, selam ona olsun, kalbine göre biçimlendirilmiştir.

Aşıklar Sultanı beyan etti:

«Bu yüzden gökler benim üzerimde döner, öyleyse, kendisi merkez olduğu halde onları kuşatan Kutbu bir düşün!..» Dünya onun etrafında döner ve yıldızlar evreni anlam ve yerini onun dinginlik ve aşkın yüce merkezliğinden alır. Onunla yalnız Allah'ın yüceliği zahirdir. Dili yalnızca Allah'ın hikmetinden ve Allah'ın kudretinden konuşur. Her an Allah'ı ulular.

Beyan etti: «Mührün ve Kutublar'ın O'nun Nuruna nispeti, damlanın nur ve hayatıyet okyanuslarma nisbeti gibidir.» Burada, zamanının Kutbu Şeyh İbn'ül Habib bu yüce ariflerle Rasul Muhammed'in nuru arasındaki ilişkiye işaret ediyor. Ayrıca, Meşîşîyye'deki beyanatı da teyid ediyor:

«Ey Allah'ım, o Senin herşeyi kuşatan Sırrındır; Seninle, Sana yönelten ve Senin önünde duran en kalın perdendir.

SÜKÛN ~ 98

Sükûn. Dinginlik.

Dilbilgisinde, sessiz harften sonra bir sesli harfin gelmeyeceğini, sessizliği gösteren işaret. Bu, Kutbun kalbidir. Tabii, aktâb ve Kutub vardır. Yani, sükun makamına ulaşmış olanlar ve Şeyh İbn'ul Habib'in dediği gibi, "Onlar bunu bilseler de bilmeseler de..." kendi zamanında bütün diğerlerinden daha üstün olan biri vardır.

Eğer biri Kutub olduğunu söylüyorsa Kutubdur. Aktâbın Kutbu olan birinin, bir Hükümdar gibi tahtı ve yetkisi vardır ama hükümdarlar gibi dünyevi gerçeklikler üzerinde değil, manevi gerçeklikler üzerinde... O, sırrıyla cömert olandır. Bu sükun, bu dinginlik bir hal değildir; ama onu hem cihadda ve hem de tefekkürde, dolduran şarttır. Kalbi hızlı çarpabilir, savaşın heyecanını duyabilir ama dinginliği ona hakimdir ve Cemâl'in seyrine dalıp Allah'ı ulular.

Ah, insanın kalbinden ne medh ü senalar akabilir. Kutbu yadsımak varoluş sırlarına merkez olabilme yeteneğinizi yadsımak demektir. Bu cehalet alametidir. Onun herbirini ve herkesi kabulü de nurlarının ve maarifinin alametidir, Allah'ım, bize Evliyaullah ve seçkinleri için muhabbet ver. Amin.

Aşıklar Sultanı dedi ki:

"O'nun için kendinizle mücadele edin... mücadele edin ki, kendi içinizde ve kendinizden, benim tasvir ettiğim de ötesinde bir esenlik bulasınız... Boşluktan doğan bir dinginlik."

TECRİD ~ 99

Tecrid. Soyunma.

Tam ve kâmil insanı, onu evveliyatı teyid ederken görmedikçe fark edemezsiniz. Evveliyatın sesi olduğu gibi ahirin de sırrıdır. Öğretmedeki yalınlığı bilgisinin derinlikleridir. Yol bu olduğu için ve her zaman bu olduğu için ve

görünende yeni bir yetki olmadığı gibi gizlide de yeni bir yetki olmadığı için, tecride çağırması onun gerçekliğidir. Bu konuda Seyyidi Ali el-Cemâl şunu söylüyor:

“Bu dünyada zahid olan, Allah’ı halvetinde ve sonrasında bilendir.”

Böylece diyoruz ki, bu şerefli Yol'un Yolcuları, her zaman kılavuzları ve Nurları olan Rasul Muhammed'in şerefli kişiliğinden aldıkları izle belli olacaktır; Allah'ın salât ve selamı yaratılmış şeylerin sayısınca O'nun üzerine olsun. Bu yüzden bu yol üzere olan başından sonuna kadar fakîr olarak adlandırılır. Eğer bu Yol'a iktidar, şan ve insanlardan ödül bekleyerek girmişseniz, bilin ki onda sizin için acıdan başka bir şey yoktur.

Eğer Allah'ın Cemâlini arayarak yola koyulduysanız, o zaman bilin ki Allah dualarımızın cevaplayıcısıdır; merhameti bizim merhametimizin ya da merhamet anlayışımızın ötesindedir. Yol başından sonuna kadar dupduru şefkattir. Bunu bilen tecritle yetinecek ve onda zengin olacaktır. Allah onu paçavralara soksa bile bir sultan olacaktır; Allah ona sultan giysileri giydirse bile fakîr kalacaktır. Her fakîr sultan gibi olurken, her sultan bir fakîr gibi olur.

KEMÂL ~ 100

Kemâl, mükemmellik.

Kâmil İnsan'ın mükemmelliği, marifetinin mükemmel olması ve onunla hayatının Allah tarafından korunması iledir. İmam Cüneyd'e böyle bir insanın yanlış amellerden kurtulmuş olup olmadığı sorulduğunda, şu derin karşılığı verdi: “Allah'ın emri, şüphesiz, gereği gibi yerine gelecektir.” (33/38)

Aşıklar Sultanı, kâmil kişi için şunu söylemiştir:

“Buluşmam ayrılmamdır, yakınlığım uzaklığımdır, sevgim nefretimdir ve sonum başlangıçımdır.»

Onun hakkında Şeyh İbn Ataullah şunu demiştir:

“İçer ve sahvi (ayıklığı) artar. Gaiptir ve mevcudiyeti artar. Birlikteliği onu ayrılıktan, ayrılığı onu birliktelikten alıkoymaz. Fenâsı onu bakâsından, bakâsı onu fenâsından çevirmez. Herkese adil davranır ve herkese hakkını verir.”

Bu, beşerin mümkinâtıdır. Bu, özü olanın yeteneğidir. Kemâlinizi idrak makamından kavrayın. Başında ve sonunda hamd/övgü Allah'adır. Güç ve kudret, ancak, Övülen ve Ulu olan Allah'tandır.

Burada yer alan metinler Abdulkadir es-Sufi'nin Yüz Basamak adı ile yayınlanan eserinden alınmış olup Şazeliyye tarikatının Darqawi kolunun tasavvuf anlayışını yansıtmaktadır... Eserde tasavvufi terminolojiyi ifade eden kavramlar 100 bölüm halinde düzenlenmiştir. Bu sayfada bu bölümlerden 67-100. sıradakiler kitabdaki sıralanış sayıları ile sunulmuştur.